

Publicació
de Rosa Sensat

juny 2011

PERSPECTIVA

ESCOLAR 356

Canviar l'escola, transformar la societat

Escola Xarau: una experiència d'intercanvi
Juguem i compartim
Projecte "Pati sense pilotes"
El món no és com el pinten

Juny 2011

P E R S P E C T I V A E S C O L A R 3 5 6

Edició i Administració:

Associació de Mestres Rosa Sensat.
Av. de les Drassanes, 3 • Tel. 934 817 373
Fax: 933 017 550 • 08001 Barcelona
E-mail: pescolar@rosasensat.org
<http://rosasensat.org/pescolar>

Consell de Redacció:

Josep Callís, Antoni Domènech, Dolors Freixenet,
Quim Làzaro, Elena Noguera, Joan Pagès,
Antoni Poch, Aurora Reyes

Director: Miquel Àngel Essomba

Directora adjunta: Mercè Comas

Secretària de Redacció: Mercè Marlès

Disseny gràfic: Vilaseca/Altarriba

Coberta: Núria Hortal

Composició i muntatge: Núria Hortal

Impressió: Romanya-Valls

Subscripcions i distribució llibreries:

Associació de Mestres Rosa Sensat

Dipòsit legal: B. 2090-1975-ISSN: 0210-2331

Subscripció anual: Preu soci: 58 euros.
Preu no soci: 65 euros. P.V.P.: 7,40 euros.

«L'editorial Associació de Mestres Rosa Sensat als efectes previstos a l'article 32.1, paràgraf segon del TRLPI vigent, s'oposa expressament a que qualsevol de les pàgines de *Perspectiva Escolar*, o una part d'aquestes, sigui utilitzada per fer resums de premsa. Qualsevol acte d'explotació (reproducció, distribució, comunicació pública, posta a disposició, etc.) d'una part o de totes les pàgines de *Perspectiva Escolar*, necessita una autorització que concedirà CEDRO amb una llicència i dins dels límits que s'hi estableixin.»

Subscripció a càrrec de:

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis
àrea d'educació

Amb el suport de:

Ajuntament de Barcelona
Institut d'Educació

Editorial

Preparar-nos per a una nova primavera 1

Monogràfic

Canviar l'escola, transformar la societat

Educació i revolució: repàs obert. *Antoni Tort* 2
És possible una educació revolucionària?

Josep M. Terricabras 10

Formar educadors i educadores crítics. *Xavier Besalú* 17

Experiències gironines d'educació alliberadora, més o menys... *Sebas Parra* 25

Educació i revolució: repàs obert. *Pere Casaldàliga* 34

Bibliografia complementària. *Biblioteca Rosa Sensat* 36

Escola

Intercanvi

Escola Xarau: una experiència d'intercanvi entre comunitats autònomes. *Ester Rivera* 40

Família
Juguem i compartim. *Montserrat Benítez del Rio* 50

Educació física
Projecte "Pati sense pilotes". *Pere Casals* 57

Intercanvi
Experiència per fomentar l'autoaprenentatge i la motivació de l'alumnat: El món no és com el pinten. *Montserrat Pagès* 64

Els marges de la moral: una mirada ètica a l'educació. *Jaume Cela* 71

Novetats
Novetats bibliogràfiques. *Biblioteca Rosa Sensat* 73

Novetats

Novetats bibliogràfiques. *Biblioteca Rosa Sensat* 73

Preparar-nos per a una nova primavera

Ara que el qualificatiu “indignat” s’està convertint en la icona representativa d’un conjunt heterogeni de persones i situacions, podem afirmar sense massa por a equivocar-nos que bona part de la comunitat educativa se sent indignada. Raons per estar-ne no en falten.

D’una banda, trobem motius d’indignació amb la justícia, que degoteja sentències favorables a posar en qüestió el model d’escola catalana i el mètode d’immersió lingüística. Jutges que juguen a polítics, famílies que s’erigeixen en pedagogs: el món a l’inrevés, i qui dia passa, any empeny. Ningú ha gosat posar en qüestió l’objectiu darrer de l’ensenyament obligatori, és a dir la necessitat que tots els alumnes dominin català i castellà per igual, perquè encara sona massa fort dir que allò a què alguns aspiren és a retornar al vell sistema monolingüe en castellà del franquisme.

Però aquest, i no un altre, és l’objectiu que hi ha al darrere d’aquests moviments, cada cop menys subtils, que deixen entreveure com es vol canviar una metodologia pedagògica per un interès polític regressiu i sense cap mena de fonament: quina és la norma superior que garanteix l’elecció de la pedagogia que s’aplica a l’escola dels fills? On queda allò de l’interès superior de l’infant subscript a la convenció del vuitanta-nou?

D’altra banda, creix la indignació per les retallades en educació. Contenció “preventiva” de despesa corrent als instituts, limitació del personal docent que ha de cobrir necessitats educatives, supressió pràcticament generalitzada de la sisena hora a l’ensenyament públic, congelació del programa 1 x 1 d’informatització de les aules, etcètera. Tot això cou. Ara bé, cou molt més assistir a debats socials sobre educació en els quals els temes estel·lars siguin els uniformes o les tarimes.

Quan, per exemple, resulta una evidència que l’ensenyament primari necessita fer front a una reforma en profunditat dels seus objectius, currículums, metodologies i organització, i aquests temes no ocupen ni una sola línia de titulars periodístics, és lògic que molts se sentin indignats davant del sorgiment de debats frívols sobre qüestions irrelevantes. Perquè no deixa de ser indignant que el sistema educatiu hagi d’entomar reptes molt complexos –que no passen per obtenir una millor posició al PISA– i, ara com ara, només hàgim sentit propostes per restablir l’status quo del sistema anterior a 2003.

Som al bell mig d’un tsunami devastador, a l’Estat i a Catalunya, que amb la força legítima dels vots arrossega i s’endú polítiques d’èxit demostrat –o en vies de demostració– en general, i d’educació en particular. Poca cosa s’hi pot fer, més enllà d’enfilar-se als àtics per protegir-se’n, esperar que les aigües se les enduguï la ressaca i mantenir ben viva la indignació per quan l’onada del tsunami quedi desinflada. Coses més doloroses ens han de passar durant els propers mesos i anys, l’hivern es preveu molt fred i dur. Però hem de conservar el cor ben fort i sa per quan torni, com sempre, l’oportunitat per a una nova primavera.

2 **Canviar l'escola, transformar la societat**

Antoni Tort exposa moments històrics lligats a discursos i pràctiques pedagògiques diferents i analitza algunes qüestions com el dret a l'educació, l'educació en les revolucions, els projectes llibertaris, la pedagogia institucional, l'emancipació, la consciència i l'apoderament en una societat plural.

Educació i revolució: repàs obert

*Antoni Tort
i Bardolet*

(Universitat de Vic)

Els canvis en educació: immobilisme, reforma i revolució

L'evolució dels discursos i les pràctiques pedagògics, al llarg del temps, ens permet constatar la formidable estabilitat de les estructures educatives. Però també podem veure canvis progressius gràcies a la petjada de grans reformadors i a la implementació amb més o menys èxit d'allò que anomenem reformes, les quals han provat, reeixidament o no, de modificar aspectes clau de l'educació. Volem donar a entendre que els canvis són lents i costosos. Però també hi ha moments de fortes sacsejades socials, puntes històriques que generen ruptures en molts sentits. En conseqüència, el passat ens dibuixa l'estreta relació entre projectes educatius i processos revolucionaris. En el fons, som davant d'una qüestió fonamental: és el problema del canvi, la substitució del vell pel nou, la ruptura sobtada de les velles formes que ha de portar la configuració de noves formes, que han de ser produïdes i consolidades per l'educació. Si la revolució/les revolucions posen en dubte l'ordre establert, es necessita un procés educatiu que aporti els ingredients necessaris per construir les noves formes per a la nova societat.

Som, de fet, davant d'una dialèctica entre la cultura creada i la cultura en creació, que va explicar molt bé Bogdan Suchodolski (1907-1993), pedagog i intel·lectual que va intentar orientar la tradició marxista cap a un humanisme socialista que permetés la formació

d'un «home nou», caracteritzat per una personalitat polièdrica oberta a la cooperació comunitària i al progrés. Ara bé, com passa amb la pràctica totalitat dels conceptes que expliquen els fenòmens del nostre món, avui la paraula revolució té múltiples accepcions, nombrosos acompanyants i contextos variats: la revolució del coneixement, la revolució tecnològica, la revolució de la ment, la revolució del «jo», la revolució conservadora, la revolució interior, les revolucions científiques i tota mena de revolucions culturals. Els nostres assenyats pedagogs de l'Escola Nova, com Claparède, ens parlaven de la revolució copernicana en educació, etc.

El dret a l'educació i la lluita per la justícia

Si haguéssim de començar pel començament, la revolució primigènica es troba en la lluita pel dret a l'educació, que continua essent una revolució pendent. ¿Cal recordar una altra vegada que, segons dades de la UNESCO, hi ha setanta-dos milions d'infants al món sense escolaritzar? La llista de persones i grups que han maldat per promoure l'escolarització dels infants és interminable. Ja sigui construint escoles, ja sigui oferint una plaça en una institució educativa en situacions difícils (guerra, exili, exclusió, abandonament...). Alguns els coneixem: Comenius, Pestalozzi, Makarenko, Korczak o Freire; d'altres, anònims, s'escampen arreu del món i en els temps. I no n'hi ha prou amb la condició d'escolar. La lluita per l'escola va acompanyada de la lluita per una escola bona, activa, lliure. Sovint, el combat pel dret a una nova educació ha estat vinculada a personalitats i moviments pacifistes.

La destrucció de vides joves als camps de batalla anima el foc de l'educació: així ho diuen els homes i dones del CENU (Consell de l'Escola Nova Unificada) de la Generalitat Republicana: «La vella escola, els vells mestres, els vells llibres no han pogut evitar les guerres. Nosaltres ho diem solemnement i acceptem tota la responsabilitat que implica aquesta afirmació: en estructurar la nova cultura aspirem a fer les guerres odioses i, per tant, impossibles». En funció de les èpoques històriques o dels moments polítics, la lluita pel dret a l'educació ha anat, doncs, més enllà de la reivindicació d'una plaça escolar. És bo de recordar, per exemple, l'experiència de les «Escoles en lluita» a la ciutat de Barcelona, a l'època de l'anomenada transició democràtica a Espanya (1977). La reivindicació d'un solar per a equipaments

4 **Canviar l'escola, transformar la societat**

escolars es converteix en un procés, amb les escoles Sòller o Pegaso com a emblemes, en el qual es posa en qüestió l'estructura corporativa i jeràrquica del sistema educatiu i s'avança durant un temps cap a formes d'autogestió comunitària. Anys abans, en una escoleta rural de la Toscana, un jove capellà incòmode per a les forces vives italianes, escriu amb els seus pocs alumnes un manifest en què denuncien la hipocresia social, les desigualtats i el classisme inherent a l'educació. *Carta a una mestra* de Lorenzo Milani i l'escola de Barbiana han esdevingut una pedra de toc contra la injustícia social.

L'educació en les revolucions

Si ens centrem en els fenòmens revolucionaris en un sentit estricte, haurem de concloure que parlem de moments històrics en què es produeix una derrota completa (ni que sigui temporal, després vénen les restauracions...) d'un poder establert en un determinat país o estat; un assalt dut a terme per aquells que prèviament havien estat sotmesos a aquell poder ara vençut; una radical substitució que porta a noves regles o formes de govern. La pedagogia també participa i s'inscriu històricament en aquests moviments revolucionaris. Per exemple, la invenció de l'educació pública rep un potent impuls en la Revolució Francesa, la qual pretén trencar una estructura antiga d'interessos particulars, protegits per poders absoluts, per crear una nova era en l'educació, centrada fonamentalment en l'escola, que s'ha de convertir en una entitat dirigida al bé comú. Un dels qui va ajudar a articular aquesta nova època va ser engolit per la revolució, com tants d'altres en aquesta i en altres revolucions. Condorcet (1743-1794), marquès, científic il·lustrat, i defensor de les llibertats civils, es va suïcidar a la presó poc abans que fos guillotinat pel fet d'arreglar-se amb els girondins moderats. Però deixà escrit un llegat de gran valor en què posa les bases per a l'organització de la instrucció pública actual.

Totes les revolucions polítiques posen en el seu frontispici el paper central de l'educació. Com escriu el primer comissari per a l'educació de la revolució soviètica, el 1917, Anatoli Lunac'arskij (1875-1933), «tot poder genuïnament democràtic ha de convertir en el seu primer objectiu, en el domini educatiu, en un país on campen l'analfabetisme i la ignorància, la lluita contra aquesta foscor. Ha d'aconseguir en el període més breu l'alfabetització universal, mitjançant l'organització d'una xarxa d'escoles que responguin a les demandes de la pedagogia

moderna; ha d'introduir la instrucció universal, obligatòria i lliure per a tothom, i establir alhora una sèrie d'instituts i seminaris de mestres que forneixin en el període més breu un poderós exèrcit de mestres populars tan necessaris per a la instrucció universal de la població de la nostra inacabable Rússia».

I en el Decret de creació del Consell de l'Escola Nova Unificada de Catalunya (CENU), al juliol de 1936, podem llegir: «La voluntat revolucionària del poble ha suprimit l'escola de tendència confessional. És l'hora d'una nova escola, inspirada en els principis racionalistes del treball i de la fraternitat humana. Cal estructurar aquesta nova escola unificada, que no solament substitueixi el règim escolar que acaba d'enderrocar el poble, sinó que creï una vida escolar inspirada en el sentiment universal de solidaritat i d'acord amb totes les inquietuds de la societat humana i a base de la supressió de tota mena de privilegis». Així, doncs, la bandera de la revolució està sargida amb el protagonisme de l'educació que esdevé, alhora, la finalitat i el motor de la revolució, l'objectiu i el mitjà. Els processos revolucionaris que s'obren al llarg del segle xx tenen com a aspiració comuna l'escola única; una institució que ha d'acabar amb la divisió entre el camp intel·lectual i el camp productiu en la qual el treball, tant en un sentit

6 **Canviar l'escola, transformar la societat**

formatiu, però també productiu, és l'essència d'una escola de cultura i, a la vegada, marcadament polític. La pedagogia marxista, reivindica el compromís i la disciplina que Gramsci redefineix com a «conformació dinàmica». I la perspectiva revolucionària dirigida a l'emancipació humana rebutja les formes d'espontaneïtat ingènua en l'infant. S'aprofundeix en els processos psicològics; recordem la «troika» de psicòlegs de la revolució russa: Luria, Vigotski, Leontiev. També la Krupskaia i tants d'altres. En el camp pedagògic, el ja esmentat Makarenko, Blonskij i una llarga llista.

Malauradament, la història també ens permet conèixer els estralls que determinats processos dits revolucionaris varen provocar en el camp de l'educació i de la cultura. S'instrumentalitzà i s'enalteix la joventut com a força nova que enderroca tot allò que és vell i contrari als dictats de la Revolució. És el cas de les joventuts hitlerianes en la «revolució nacionalsocialista» o els guàrdies rojos, estudiants que Mao Tse Tung, a la Xina, empeny a la rebel·lió primer contra els funcionaris corruptes per tal de reforçar el seu poder. Al cap dels anys, milions de persones hauran estat desplaçades per ser «reeducades» i s'hauran liquidat generacions senceres de mestres. També el «gulag» de Stalin i els camps d'extermini nazis eliminen professorat i intel·lectuals en nom (!) de la reeducació. La follia criminal dels joves dirigents dels khmers rojos a Cambodja ens mostra la supeditació total de l'individu a una força superior: «Ningú no pot fer bé les seves tasques si no és que és lleial a la revolució, que és el deure més sublim de tots» (Pol Pot, 1977). Moltes persones varen rebre una notificació com aquesta: «Angkar (l'organització) et demana cordialment que et presentis per a una sessió d'estudi / un míting / una reconstrucció del jo». En la pràctica totalitat dels casos, aquesta «reconstrucció del jo» significava tortura i mort, l'extermini del jo. Avui, que parlem, en la nostra postmodernitat, del «jo» que es reconstrueix constantment, val la pena recordar-ho.

Els projectes llibertaris

Tal com ja va escriure Gabriel Séailles (1852-1921), un dels fundadors de «la Ligue des Droits de l'Homme» en el seu llibre titulat, precisament, *Educació i revolució* (1898), «estem girant en un cercle. Hem de canviar l'entorn social per canviar la persona, perquè tot el que hi ha de fals i d'injust en la societat esdevé mentida i iniquitat

en el cor dels homes quan ella els perverteix; i hem de canviar els individus per canviar l'entorn social, perquè, en definitiva, l'entorn social és fet d'individus».

És un dilema no resolt que els pensadors i pedagogs llibertaris es plantegen des del primer moment i que no té una resposta precisa: és la revolució la que crearà les condicions per a l'emancipació humana, o és aquesta emancipació la que portarà a la ruptura revolucionària? Hem d'educar la consciència individual i col·lectiva per anar a una nova societat o és aquesta nova societat la que durà al creixement cultural i educatiu de les persones? En fi, primer la revolució o primer l'educació? I encara: la lluita social és estèril si no va dirigida a potenciar els valors humans? La qüestió segueix vigent: es pot conciliar el valor suprem de l'infant amb el valor suprem del canvi social o amb el valor suprem de la cultura? No només el pensament llibertari s'ho planteja, però la dialèctica individu/societat hi és present amb tota la seva força. Més enllà d'experiències concretes, el projecte o els projectes llibertaris són una influència duradora al llarg del segle xx, en entorns tan llunyans com el CENU català, la pedagogia institucional o les revoltes estudiantils dels anys seixantes i setantes. El projecte de les publicacions de l'Escola Moderna, més que la mateixa escola de Ferrer i Guàrdia, és un programa pedagògic que avui encara impressiona gràcies a un gran nombre de lliurepensadors catalans, espanyols i europeus; amb Reclus, De Buen, amb Clemència Jacquinet, etc.,

8 **Canviar l'escola, transformar la societat**

que aspiren a una societat en què la ciència i l'educació destrueixin l'obscurantisme que oprimeix la vida de les persones.

La pedagogia institucional revisitada

Potser allò que cal és entendre millor i qüestionar les institucions presents, en comptes d'especular sobre el futur o sobre un lloc utòpic. Aquest és un dels leitmotiv de la pedagogia institucional. Com escriu Gilles Monceau, és difícil defugir les institucions. Les persones incorporem les nostres pròpies patologies institucionals. La història és plena de revolucionaris que aporten la seva energia a la restauració d'unes institucions que, durant un temps, havien cregut combatre. Que les institucions canviïn els seus noms en els períodes revolucionaris no vol dir res, la institucionalització acaba transformant l'instituent en el seu contrari.

Les institucions són molt poderoses; per a la pedagogia institucional, qualsevol intent de transformar la institució implica fer-ho des de dins, fugint de la il·lusió que hi ha un altre lloc en què s'inventaria una societat radicalment diferent. Així doncs, el pensament utopista, de forta presència en les idees pedagògiques de tots els temps, és contrarestat per la convicció que és possible una transformació ara i aquí. Contra la dominació i l'alienació, es tracta de «repolititzar» les institucions educatives no per promoure un determinat adoctrinament polític, sinó per desemmascarar totes les formes de «conspiracions» (siguin quins siguin els seus orígens ideològics) que pretenen ocultar o dissimular els poders institucionals. Ens trobem en «la paradoxa de la pedagogia», la tasca de la qual consisteix a conduir l'infant cap a la llibertat autònoma a través de mitjans que, per la seva mecànica, produeixen el contrari, el tancament de l'infant. És per això que apareixen pràctiques de ruptura i pràctiques de frontera, que obren noves perspectives a petita escala. Com algunes experiències de la pedagogia institucional francesa, en propostes radicals com les de Fernand Deligny, per exemple... En fi, individus i col·lectius que s'esforcen a crear circuits alternatius que qüestionen les institucions però que, a la vegada, implementen noves propostes.

L'emancipació, la conscienciació, l'apoderament en una societat plural

L'educació com a pràctica de llibertat. Aquesta és la característica fonamental d'una concepció de l'educació que pretén l'emancipació, la conscienciació o l'apoderament¹ de les persones i les societats. És el títol prou conegut d'un llibre de Paulo Freire les aportacions pedagògiques del qual han esdevingut una referència obligada per al canvi social. Segurament se'n deu parlar més extensament en altres articles d'aquesta mateixa revista. Per a l'anomenada «pedagogia crítica», l'educació avui pot jugar un rol fonamental en el desenvolupament de noves formes de treball no alienat a través del desmantellament de relacions socials que el capitalisme avançat imposa.

Conseqüentment, i per acabar, no caldria veure la relació entre educació i revolució com un simple exercici de memòria històrica: potser ens hem de plantejar, per exemple, quin ha estat el paper de l'educació en les actuals revoltes del món àrab. No es tracta tampoc d'establir un «santoral» de les pedagogies revolucionàries: les contradiccions estan a l'ordre del dia. Vivim en un món sense respostes úniques, i la història ens dona exemples de llums i ombres en els períodes de grans contestacions. Tampoc s'ha de veure la relació entre educació i processos revolucionaris com un itinerari lineal i coherent: són les condicions i els contextos els que determinen la diversificació de plantejaments i propostes. O una aplicació diferent segons el lloc (l'Àfrica negra, Llatinoamèrica, països nòrdics...) d'uns mateixos postulats pedagògics (la pedagogia de Freire, per exemple). Al capdavall, la relació entre educació i revolució segueix oberta: ¿és l'educador (només?) l'artesà d'una revolució cívica, ètica? ¿Les polítiques i pedagogies de reconeixement de les identitats individuals són motors o frens dels canvis socials? ¿Quina és la funció de l'educació en el nou «individualisme social» i en la societat de l'espectacle? ¿On esclatarà una nova revolució mentre pensem que ja no n'hi haurà cap més? La història continua...

1. El concepte anglès «empowerment» ha fet fortuna en el camp educatiu i social. Sovint es tradueix també per «empoderament» i es defineix com el procés mitjançant el qual les persones adquireixen un control més gran sobre les seves accions i decisions.

«El problema de l'educació no pot consistir a voler separar la instrucció de l'educació, la informació de l'opinió, o a voler evitar les opinions dels mestres, sinó a veure quines són les opinions que donem, per què les donem, a favor o en contra de què.»

És possible una educació revolucionària?

**Josep-Maria
Terricabras**

IEC
Catedràtic de
Filosofia de
la Universitat
de Girona

Hi ha almenys dos instints bàsics que els humans compartim amb els altres animals: l'instint de supervivència personal i el de perpetuació de l'espècie. De tots dos, en podríem dir que són evidentment *conservadors*, encara que això no hagi de tenir, en aquest context, cap mal to. I si seguim les idees majoritàries entre psicòlegs, antropòlegs i filòsofs de la cultura –incloent-hi els, per moltes raons, revolucionaris Freud i Nietzsche–, ens adonarem que els humans, quan han volgut establir contactes amb altres per evitar de caure en la guerra del tots contra tots, han fet pactes, concessions i acords de tota mena. Això ha salvat i eixamplat una certa convivència entre grups diversos, però s'ha fet a costa de moltes renúncies, molts sacrificis, moltes repressions, personals i col·lectives.

La convivència i la tradició, doncs –fins i tot allò que s'anomena «progrés»–, s'han construït sempre sobre una base d'acord i d'acceptació per part de la majoria. Molt sovint l'acceptació no ha estat volguda, sinó imposada, però ha estat un fet. Els pactes es fan sempre entre tots, però no són mai ni promoguts ni negociats per tots alhora sinó pels líders dels grups. I és que sempre són finalment les classes dirigents –que poden pertànyer, o no, a la majoria social– les que interpreten allò que elles anomenen «el bé comú», un bé que elles protegeixen perquè les protegeix. Al capdavall, les relacions humanes

són relacions de poder, més o menys amable, més o menys hostil. Retocant una expressió del *Manifest comunista*, es pot ben dir que «la història de la humanitat és la història de la lluita d'interessos».

És en aquest context sociopolític que hem de situar sempre l'educació. I llavors és obvi que no estem parlant d'una qüestió menor, sinó absolutament cabdal, que per això sempre vol ser estrictament controlada pel poder de torn. Entesa en el seu sentit més ampli –i més adequat–, l'educació no ha de ser confosa amb la mera instrucció ni ha de ser, per tant, considerada com una activitat que es duu només a terme en el clos de les aules escolars. Tots els àmbits de la vida són àmbits d'educació personal i interpersonal, d'aquí ve que es pugui parlar amb sentit de «ciutats educadores». Tanmateix, també és cert que és a l'escola –no solament a les seves aules, però sobretot a les seves aules– on l'educació troba l'espai més oficial, més fix, més reglat. En tot cas, no s'han de confondre els valors amb l'educació dels valors. I és que els valors no vénen de l'educació, sinó que és l'educació que ve dels valors. Si es pensa que els valors vénen de l'educació, s'acaba acceptant que es pot aprendre qualsevol valor i que, en conseqüència, tots els valors són sempre convencionals, arbitraris. Però no ho són, almenys en un sentit molt important. Si un valor és –per dir-ho d'una forma ben simple– allò que val, s'hi ha d'afegir que és allò que val per a algú o per a alguna cosa; per tant, encara que defensem que no hi ha valors absoluts que valguin sempre i per a tothom, també hem de defensar que amb això no es cau en l'arbitrarietat dels valors, perquè no tots acaben tenint el mateix valor ni valen igualment per a tothom, llevat que discutim sobre els valors d'una manera absurdament abstracta. Ja se'n cuiden els humans –els que poden imposar valors i els que en volen proposar– de mostrar que no tot s'hi val, sinó que uns valors són més eficaços que altres per a determinats objectius. Per això, si es diu que els valors són convencionals, només es vol dir que no són absoluts, sinó que són acceptats per convenció humana. En canvi, això no vol pas dir que qualsevol valor convingui igualment en una determinada societat. I llavors hem de dir que els valors no són *convencionals* en el sentit que no tots són igualment *convenients* i que, per tant, no estem pas disposats a convenir de canviar qualsevol valor per qualsevol altre.

Això confirma la idea que no és l'escola la que transforma la societat, sinó que és la societat la que transforma l'escola. I no és que

12 **Canviar l'escola, transformar la societat**

l'escola no pugui fer res o que no hagi de fer molt, tal com veurem de seguida. Es tracta simplement de recordar que són els poders fàctics d'una societat els que trien i imposen els coneixements i els valors que, de generació en generació, han de passar per la corretja de transmissió del sistema escolar. Si bé és cert que, per raons diverses, aquesta transmissió no sempre és reeixida, encara és més cert que sempre és intentada. Per això, parlar d'«educació revolucionària» sembla, a primera vista, una contradicció. ¿Podran mai els esquemes i valors imposats autorevolucionar-se? ¿És possible una educació crítica que propugni el canvi de pensament i el canvi de societat, si l'educació no sembla buscar el canvi, sinó la consolidació, la perpetuació? ¿Què volem dir quan parlem d'«educació crítica»? Pel fet de ser crítica, ¿l'educació ja serà també «revolucionària»? Les preguntes s'apilonen i no són gens fàcils de contestar.

La primera cosa que s'ha de tenir en compte és que els mateixos termes «crítica» o «revolució» no tenen un significat unívoc –de fet, cap terme no el té–, sinó que adquireixen plenament el seu sentit en relació amb la situació preexistent que volen criticar o revolucionar, que volen canviar. Es tracta, doncs, de termes que poden voler dir coses molt diverses segons la direcció que prenen, segons allò de què es volen desmarcar o que volen instaurar. No oblidem que el president Reagan (EUA) i la primera ministressa Thatcher (GB) van engegar un moviment extraordinàriament liberalconservador que ells anomenaven «revolució conservadora» i que, amb pocs matisos, encara avui és vigent.

Així doncs, una revolució és sempre un canvi, però mai no és un canvi amb un sentit automàtic i clarament predefinit. Fins que no s'especifica, i es comprova, de quin canvi es tracta, no se sap de quina mena de revolució es parla, no se sap amb quina bona o mala intenció es fa servir la paraula «revolució». Aquí entendre que «revolució» es refereix a un canvi profund, de mentalitat i de comportament, a favor de transformar en més justes, més pacífiques i més lliures aquelles relacions humanes i aquelles relacions amb l'entorn que vagin contra la justícia, la pau i la llibertat. En aquest sentit, la revolució és un treball permanent d'aprofundiment democràtic. (Ja ho sé que aquests termes són vagues i que també ells es poden entendre de moltes maneres, però apel·lo simplement al sentit no tortuós, no viciat, al sentit de bona fe que donem a aquests termes. Al capdavall, la noció de

«bona fe», sempre millorable, sempre corregible, sempre criticable, és la noció en què es basen les relacions humanes més satisfactòries, que consisteixen, entre altres coses, a canviar el dolor pel goig, l'odi per l'afecte, la incomprensió per la comprensió.)

Karl Marx, a la *Ideologia alemanya*, va escriure onze cèlebres tesis sobre Feuerbach. La tesi 11 fa així: «Els filòsofs s'han limitat a *interpretar* el món de diverses maneres; del que es tracta és de *transformar-lo*». Amb això Marx assenyala una distinció molt important, que va força més enllà d'una distinció avui encara comunament acceptada, no solament entre filòsofs, sinó també entre periodistes i educadors. Aquests acostumen a distingir entre *informació* i *opinió*. I sovint diuen que el que s'ha de fer és *informar*, no *opinar*. Si de cas, quan s'opina, ha de quedar ben clar que es tracta d'una opinió personal, de la qual es pot fer, o no fer, cas.

Aquesta és la doctrina políticament més correcta però, pel que hem dit fins ara, la doctrina intel·lectualment més incorrecta. I és que qualsevol distinció –la de Marx també, és clar– ja expressa ella mateixa una opinió. De fet, quan parlem i pensem no podem evitar de donar opinions, encara que no ens ho sembli o que no vulguem que

ho sembli. És simplement inevitable. I allò que és inevitable pot ser una molèstia o un goig, però no pot ser mai un problema. El problema de l'educació, doncs, no pot consistir a voler separar la instrucció de l'educació, la informació de l'opinió, o a voler evitar les opinions dels mestres –això avui ja no ho defensa ningú sensat–, sinó a veure quines són les opinions que donem, per què les donem, a favor o en contra de què.

La dèria de ser objectiu i neutral en educació acostuma a ser una dèria induïda per aquells que volen evitar les opinions discrepants i que volen fer veure que les seves no són interessades, sinó absolutament desinteressades, desencarnades, eternament vàlides, ahistòriques i necessàriament acceptables per a tothom. Aquí només puc aportar l'exemple d'una nena nicaragüenca que, a classe de matemàtiques, va donar aquesta definició de divisió: «Dividir es repartir con justicia». Efectivament, això també és dividir, encara que a alguns els agradi més de dir que «Dividir és partir una quantitat en un cert nombre de quantitats més petites». Ho troben més neutral, més impersonal. És fàcil d'entendre per què els agrada més.

Ara que ja hem subratllat que als termes «crítica» i «revolució», se'ls poden fer dir coses molt diverses, i que no hi ha possibilitat de coneixement, d'instrucció –i menys encara d'educació– sense opinió, tornem breument a la tesi de Marx sobre Feuerbach. És obvi –i històricament verificable– que la seva distinció entre «interpretació» i «transformació» convida a una aplicació concreta, pràctica, política. Però també resulta molt suggerent des d'una perspectiva educativa: seguint la seva màxima es tractaria de distingir, d'una banda, entre ensenyar a opinar *sobre* determinats assumptes i coses, i, de l'altra, ajudar a opinar *per a* intervenir en determinats assumptes, per aconseguir determinades coses. En el primer cas, el coneixement i l'opinió serien *instructius*, amb això complirien el seu objectiu principal; en el segon cas, el coneixement i l'opinió serien *constructius*, tendirien a l'acció, sobre un mateix i sobre l'entorn.

Amb això no està assegurat que un coneixement constructiu sigui sempre *revolucionari* en el sentit que he donat abans a aquest terme. Però és que de garanties, no n'hi ha mai, menys encara en el terreny educatiu. L'educació *per a* la construcció, per a la reconstrucció personal i col·lectiva, no s'ha de confondre amb el mètode anomenat

«constructivisme», ni amb cap altre d'establert, perquè per força ha d'anar molt més enllà de qualsevol mètode establert o exercitat. I és que l'educació per a la transformació, no pot ser, per definició, ni exclusivament intel·lectual i teòrica, ni rígidament planificada o prevista. L'educació orientada cap a la transformació democràtica haurà d'estar sempre atenta a les necessitats i mancances democràtiques del propi entorn, i hi haurà de respondre amb noves idees i noves actituds. Això no s'aprèn només en els llibres, encara que els llibres, certs llibres, puguin ser molt útils en el camí d'aprendre-ho.

De fet, les coses més importants de la vida –els valors, els gustos, les adhesions, les conviccions– són les que s'aprenen per osmosi, per contacte, per vivència, no com si fossin tècniques, perquè no ho són, sinó com a experiències fetes, com a experiències satisfactòries. I per això també l'aula no és només una pissarra electrònica, sinó que és sobretot un espai on, amb l'exemple i la crítica constants dels mestres i dels companys, es va fent la construcció del ciutadà crític, del ciutadà responsable, que sap que ell sol no podrà transformar el món, però que també sap que, sense ell, el món tampoc no canviarà com ho hauria de fer.

És en *aquest* sentit que em sembla possible una educació revolucionària, fins i tot en contextos d'educació clàssica liberal. Perquè

16 Canviar l'escola, transformar la societat

l'educació revolucionària busca el canvi personal, la reflexió dels coneixements adquirits, la mirada crítica de l'entorn social, el compromís de la transformació democràtica, a favor de més justícia, més pau i més llibertat. Això pot semblar que és poc, però, quan es produeix, és realment molt. Perquè la revolució no és mai ni automàtica ni simplement efecte d'una voluntat elitista d'idealisme revolucionari, com el que es posa de manifest, per exemple, a l'enganyosa pel·lícula *El club dels poetes morts*. És l'aliança concreta del coneixement amb la mirada i amb l'acció allò que revoluciona les persones, allò que les projecta, allò que fa possible que no es quedin en una *interpretació* més o menys revolucionària, sinó que esdevinguin elements eficaços de transformació. I porta encara aquestes persones a buscar altres aliances i moltes complicitats. Perquè això també ho hauran après si han tingut la sort de fer una experiència educativa que els hagi arribat, per osmosi, al moll de l'os. Els individualistes poden interpretar. Els autistes poden pensar. Els únics que poden arribar a ser revolucionaris són els que viuen una revolució personal i que fan experiències de transformació al seu voltant.

L'autor tracta àmpliament el que ell anomena idees força que han de tenir-se en compte en la formació d'educadors i educadores.

Formar educadors i educadores crítics

No és aquest el lloc per escatir a fons què i com entendriem el constructe «educadores i educadors revolucionaris» ara, en ple segle XXI, i aquí, a Catalunya... Però probablement es fa imprescindible dir que els veiem com uns professionals poc acomodaticis (quan les desigualtats i els desequilibris són tan flagrants), amb memòria i projecte (en contraposició al presentisme sense arrels i sense sentit), gelosos i alhora dignificadors de la seva feina (és a dir, amb la dedicació i la preparació necessàries) i conseqüents amb un ofici que traspasa les parets i els horaris prefixats (perquè li reconeixen una dimensió ciutadana i humanitzadora).

És per tot això que, en parlar de la seva formació, ens hem fixat en unes quantes idees força: la resistència, la cultura, un aprenentatge que desaprèn, el testimoniatge i la política.

El deure de resistir

Tal com explica Meirieu,¹ els bons educadors i les bones educadores, al llarg de la història, han fet front a la resignació, a la fatalitat, a l'exclusió, i se l'han jugat per fer compatibles alhora l'educabilitat

**Xavier Besalú
i Costa**

Nucli Paulo Freire
(Girona)

1. P. MEIRIEU, *Pedagogia: el deure de resistir*, Barcelona, Rosa Sensat, 2009.

18 **Canviar l'escola, transformar la societat**

(la certesa que totes les persones poden aprendre, poden millorar la seva existència) i la llibertat (la convicció que l'aprenentatge durador i consistent només es pot donar amb la implicació activa i la complicitat de l'educand, perquè ningú pot aprendre per mi, ni ningú m'hi hauria de forçar). Apostar per l'educabilitat vol dir bandejar el fatalisme i la segregació; i fer-ho per la llibertat significa barrar el pas a l'adoctrinament i a l'ensinistrament.

La resistència sol tenir mala premsa: els resistents són presentats com un obstacle per a la innovació, per a la modernització, per al canvi, com a gent antiga o acomodada... A vegades pot ser veritat, però hi ha resistències d'un altre tipus, resistències que són contestació, oposició activa, objecció conscient, derivades de conviccions sòlides, de pràctiques que funcionen, de trajectòries exemplars, símptomes de projectes alternatius. Resistències a les pensades de les administracions, a les teories poc contrastades de l'acadèmia, enfront de reduccionismes i pragmatismes de tota mena. Les hem vistes en alguns sindicats, en l'ampli món de la renovació pedagògica, en algunes lluites estudiantils, en molts dels nous moviments socials, que sobreviuen en entorns manifestament hostils, assetjats i desacreditats pels múltiples tentacles del poder.

Formar educadors i educadores transformadors voldrà dir, doncs, preparar-los, d'una banda, per no resignar-se per importants que siguin els condicionaments que en dificultin l'acció, per complicats i llunyanos que siguin els objectius a assolir; i, de l'altra, per ser resistents tant davant les pressions que exigeixen resultats immediats, com davant de modes passatgeres que posen en un segon terme l'essencial o de les fal·làcies dels que assimilen l'exigència d'igualtat i de democràcia a mediocritat i demagògia.

Una formació cultural àmplia i sòlida

A l'empara d'Antonio Gramsci, Giroux² proposa que els educadors i les educadores assumeixin plenament la seva funció d'intel·lectuals transformadors. En la pràctica, això vindria a significar que tinguin clar que no són simplement transmissors i reproductors de cultura,

2. H. A. GIROUX, *Los profesores como intelectuales: Hacia una pedagogía crítica del aprendizaje*, Barcelona, Paidós, 1990.

sinó també productors i recreadors; que no són estrictament uns lleials tècnics aplicadors, sinó uns autèntics agents culturals, uns professionals de la cultura; que el treball educatiu implica alhora pensament i acció, teoria i pràctica, ciència i tecnologia.

Les educadores i els educadors com a intel·lectuals són conscients de les funcions socials i polítiques de l'acció educativa, i no les defugen, sinó que aquesta consciència els porta a comprometre's políticament i moralment, en la mesura que contribueixen a la conformació de les consciències dels educands i que en promouen l'emancipació. Compromís que ha de tenir una dimensió professional (l'educació no és mai una empresa individual; la millora de l'educació és filla de moltes mares) i una dimensió ciutadana que no cal que sigui partidista (tot i que aquesta és una de les vies possibles), però que és imprescindible que es concreti en alguna organització o entitat per particular o local que sigui...

Com ha escrit amb clarividència J. M. T.,³ «el mestre hauria de tenir una formació global, no només específica segons l'especialitat que fes. Vull dir que hauria d'estar a l'alçada dels ciutadans de la seva època.

3. Resposta a un qüestionari proposat per a la publicació: X. BESALÚ; M. FALGÀS; J. GODÓY; A. ROMERO, 2007, *Mestres del segle XXI: ben formades, competents i justes*, Girona: CCG Edicions, 2007.

Això significa que els mestres haurien de ser persones amb bona formació científica, però també interessades en tot allò que és interessant per a la vida pública: seguiment dels debats socials, culturals i ètics, interès per la vida política, atenció als avenços científics i tecnològics... Els mestres han de ser lectors habituals, també lectors de diaris... Els mestres han de ser capaços d'ajudar a descobrir el plaer del coneixement. Això només és possible si ells l'han experimentat abans. I no ho hauran fet si no s'han acostumat a participar ells mateixos, de manera activa, en la recerca del coneixement».

Pensant en el seu itinerari formatiu, aquesta formació li hauria de permetre analitzar críticament i amb rigor tant els contextos més immediats com la realitat i l'actualitat natural i social; desenvolupar a fons les capacitats de reflexió sobre la pràctica, i d'autonomia i responsabilitat en la planificació i en la presa de decisions; i practicar actituds encarades a la recerca i a la millora de la pràctica, de compromís moral i polític amb les finalitats de l'educació, i de treball col·laboratiu.

Un procés de resocialització i de reaprenentatge

El camí per convertir-se en educador/a comença molt abans que els estudiants iniciïn la seva formació universitària, perquè quan arriben a la universitat ho fan amb un bagatge extens i sedimentat de coneixements, creences, experiències, evidències... sobre l'ensenyament, sobre cadascuna de les matèries, sobre l'avaluació, sobre la disciplina, sobre les relacions pedagògiques, sobre el que és important i el que és secundari; i també sobre la personalitat humana, sobre la situació del món, sobre el paper de la política i de la democràcia... Investigacions solvents conclouen que difícilment la formació inicial aconsegueix de soscar o matisar aquestes assumpcions. Es fa imprescindible, per tant, una mena de procés de resocialització professional entorn de les qualitats, capacitats i competències dels educadors i educadores, si volem evitar la reproducció d'unes pràctiques que sovint no trobarien justificació científica ni serien congruents amb una perspectiva emancipadora. No és una empresa fàcil, ni ràpida, però hi podrien ajudar: l'observació interior, la presa de consciència del propi bagatge ideològic i cultural, el contrast amb la resta de participants i amb les aportacions de la ciència; el coneixement, teòric i pràctic, d'experiències educatives alternatives, és a dir dutes a la pràctica

des de supòsits no convencionals o que sobreviuen en els marges del sistema, de recursos, materials i estratègies que ofereixen perspectives noves i maneres diferents de relacionar-se amb el coneixement; unes pràctiques ben planificades i ben supervisades en centres i institucions que ofereixin algun tipus de valor afegit...

En un altre sentit, cal també un autèntic reaprenentatge de les disciplines i matèries que s'han estudiat al llarg de tota la vida escolar prèvia, perquè no n'hi ha prou de saber-ne més que l'hipotètic alumnat, sinó que a l'educadora i a l'educador els interessa transformar el coneixement en una representació útil i comprensible, els interessa la dimensió educativa, social i històrica del saber: «Un professor que no és capaç d'explicar de manera intuïtiva determinats conceptes, ¿podríem dir que els coneix? ¿O és que el que sap és la fórmula o una explicació abstracta? Si hem après els continguts en un context formal, totalment allunyat de la seva utilització, difícilment podrem realitzar la necessària transposició didàctica que exigeix qualsevol procés d'ensenyament».⁴

Fer-se present

La persona de l'educadora o l'educador és, sense cap mena de dubte, el recurs més essencial, el més determinant de què disposen els educadors i les educadores. Perquè l'educació és relació, és acompanyar, ajudar, oferir referències concretes i, en la relació educativa, ens posem en joc nosaltres mateixos com a persones, amb tot allò que som i tenim. Ho ha escrit amb precisió Contreras.⁵ «El que és fonamental de l'ensenyament som nosaltres mateixos: qui som i allò que estem disposats a posar en joc... Formar-se com a docents és necessàriament fer alguna cosa amb un mateix... Quan ensenyem, ens exposem; no només s'ensenyava un saber, sinó la pròpia relació amb el saber». Perquè fer d'educadora o educador és fer-se present, és ser-hi en cos i ànima, és fer-se mediació vivent, tant en l'àmbit de les relacions personals com en el del saber, és ser-hi de veritat.

4. ARRIETA, J. «Elementos de enseñanza», a J. M. ROZADA, C. CASCANTE, J. ARRIETA, *Desarrollo curricular y formación del profesorado*, Cyan, p. 149-191, Gijón, 1989.

5. CONTRERAS, J. «Ser y saber en la formación didáctica del profesorado: una visión personal», a *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 68, 2010, (24,2), p. 61-81.

De la relació educativa, Mèlich⁶ en diu transmissió testimonial, que no vol pas dir presentar-se com a model a imitar, ni com a exemple a seguir, ni donar explicacions, ni fer demostracions..., sinó simplement mostrar-se, actuar en primera persona, sense màscares ni artificis: només llavors es produïrien els aprenentatges, per contagi, per mimesi. La transmissió testimonial utilitza fonamentalment tres tipus de llenguatges: el de l'atenció, que significa no deixar-se atrapar ni pels projectes a priori, ni per les primeres percepcions, ni per etiquetes i prejudicis, és a dir que implica obertura i escolta activa; el de la lentitud, que vol dir disposar de temps per a l'altre, actitud d'acollida, de reconeixement i de respecte; i el de l'experiència narrada, és a dir la vida, la memòria, el diàleg, l'acció. «El testimoni és aquell o aquella que mostren la veritat del que diuen a través de la veracitat de la seva pròpia vida. El testimoni no demostra res, sinó que es limita a mostrar exemplarment amb la seva pròpia vida que allò que pensa, diu i fa no sols és interessant, sinó que a més satisfà les aspiracions més profundes i decisives de l'esperit humà.»⁷

Les conseqüències d'aquesta actitud, d'aquest ser, per a la formació, tant inicial com permanent, ens semblarien, doncs, gairebé òbvies: ens cal tenir cura de la persona de l'educadora o l'educador; de la seva personalitat, de les seves habilitats socials, relacionals i comunicatives; del seu benestar i de la seva autoestima; de la seva maduresa... No solament contribuiríem a fer-lo un acompanyant de fiar, humanitzador i potenciador de cadascun dels seus alumnes, sinó que, alhora, evitariem potser més d'una depressió, malestars diversos i fins i tot algun drama.

La pedagogia és inevitablement política

És la conclusió lògica de la lectura del que Paulo Freire anomena els sabers necessaris per a la pràctica educativa, que aquí es glossen en síntesi.

Educar vol dir optar, tenir clar a favor de què s'educa i contra què; a favor de qui s'educa i contra qui (ell ho va fer ben explícit: a favor dels condemnats de la terra).

6. MÈLICH, J. C. *Ética de la compasión*, Barcelona, Herder, 2010.

7. FREIRE, P. *Pedagogia de la autonomia*, Siglo XXI, Mèxic, 1997.

Educar demana partir dels sabers dels educands, sobretot dels que formen part de les classes populars, perquè són sabers socialment construïts. No pas per quedar-s'hi, sinó perquè l'aprenentatge sigui significatiu, rellevant i útil. No pas per donar-los per bons, sinó per desafiar-los...

Educar demana tenir consciència de ser persones enormement condicionades (materialment, econòmica, social, política, cultural, genètica i ideològica), però no inexorablement determinades: això és el que Freire anomena *conscientització*: l'esforç per conèixer a fons els obstacles, interiors i exteriors, que dificulten la nostra acció i la nostra voluntat transformadora, i la força necessària per no caure ni en el fatalisme paralitzador ni en el romanticisme estèril.

Educar implica directivitat i, doncs, objectius, somnis, utopies i ideals. D'aquí ve la seva politicitat, la impossibilitat de ser una activitat neutral. La no-directivitat, la dissolució de l'autoritat de l'educadora o l'educador, seria o bé una fal·làcia o bé una falta de respecte envers els educands. Però els riscos són grans: d'autoritarisme, de manipulació, d'arrogància, d'elitisme, d'avantguardisme, de messianisme..., ismes que comparteixen tots la inferiorització dels educands.

24 **Canviar l'escola, transformar la societat**

Educar exigeix que l'educadora o educador es prengui seriosament la seva formació, perquè la incompetència professional invalida la seva autoritat, però demana també relacions horitzontals, respectuoses i justes. Autoritat no és sinònim d'expertesa ni de superioritat, sinó la constatació i la necessitat que educadora o educador i educands exerceixin cadascun d'ells la funció diferenciada que els pertoca en un clima de confiança, d'exigència i de generositat.

En definitiva, els educadors i les educadores revolucionaris haurien de tenir clar que no són només uns professionals de l'educació en sentit estricte, sinó també uns ciutadans compromesos i no només de paraula, sinó de fets, perquè la millora de les societats, la correcció de les injustícies, la lluita contra la pobresa i l'exclusió... només seran possibles si conflueixen el que es fa des de l'escola i el que contribuïm a fer des de la ciutat.

Per acabar

Som conscients que de les línies enunciades no se'n segueixen pas inexorablement uns educadors i educadores revolucionaris... Considerem, però, que el que pertocaria ara és analitzar si les que hem esmentat succintament van en la bona direcció per formar els professionals que haurien de fer possible una nova educació per a una societat més lliure, més democràtica i més justa.

L'article explica l'experiència d'orientació alliberadora de l'escola d'adults de Salt i altres experiències promogudes o acompanyades per la mateixa escola que són frontereres entre l'educació formal i no formal.

Experiències gironines d'educació alliberadora, més o menys...

Vaig fer un gest de cansament: és absurd buscar un pou, a l'atzar, en la immensitat del desert. Malgrat tot, ens vam posar en marxa.

El petit príncep. ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

***Sebas Parra
i Nuño***

Nucli Paulo Freire
(Girona)

Inicialment, aquest article hauria de presentar algunes experiències educatives revolucionàries a casa nostra. Però ja els marxistes clàssics ens deien que les revolucions actuen com a locomotores de la història i, per tant, qualsevol pràctica educativa revolucionària hauria d'haver mogut ràpid el tren del canvi de la història pedagògica del nostre país..., i no cal ser cap expert per saber que aquesta història, des de la «República dels mestres», liquidada per les armes ara fa més de setanta anys, no ha viscut cap canvi profund, tumultuós, enèrgic, radical, per oposició a la reforma, és a dir al canvi parcial, esglaonat, acumulatiu, que hom considera definitori del mot «revolució».

Calia, doncs, un canvi de terme i d'educació «revolucionària» vam passar a parlar d'educació «alliberadora», mot, i concepte, que semblava més suau, menys aparatós... Però P. Freire ens recorda que

l'educació «alliberadora»¹ és diàleg (ningú educa ningú, ningú s'educa sol: les persones s'eduquen en comunió mediatitzades pel món); és conscienciació (transició cap a una consciència crítica i una praxi revolucionària); és, en definitiva, una eina per a la transformació del món..., i, és clar, tornàvem gairebé al principi. A la tercera va la vençuda, a veure si, malgrat la possible absurditat que comenta el petit príncep de buscar pous al desert, trobem alguna cosa «més o menys alliberadora», suposem que més aviat menys, molt menys que més, perquè el país és el que és i no el que voldríem que fos... El país i, naturalment, els seus mestres i educadors. El fragment de *Pedagogia de l'essència i Pedagogia de l'existència* de B. Suchodolski ens estalvia qualsevol comentari:

Marx, en indicar que el futur desenvolupament de la societat exigeix la creació d'unes noves condicions socials i d'un home nou, formula alhora una pregunta com la que ja, anys enrera, Kant havia formulat: ¿com és possible que els educadors, que, naturalment, pertanyen a una generació vella, puguin estar en condicions d'educar uns homes diferents, nous? Marx hi donà una resposta clara que enllaça amb la crítica d'Owen: la possibilitat d'educar homes nous en un món vell és basada en l'aliança de l'educació amb la pràctica revolucionària. ¿Quina resposta podem donar avui, en una situació tan diferent a la que existia a mitjan segle XIX, però alhora tan semblant, ja que allò que, precisament, interessa és educar homes per a una nova civilització partint d'unes institucions velles? Aquest és un problema que exigeix la màxima atenció i les seves solucions són arrelades profundament en la consciència contemporània [...].

1. Un terme avui poc conegut i menys utilitzat que, habitualment, atribuïm al glossari bàsic introduït al nostre país per l'obra de Paulo Freire, però que és ben conegut molt abans entre les files del magisteri republicà. Amb motiu del 75è aniversari de la Federació de Treballadors de la Unió General de Treballadors, FETE-UGT, el secretari general de la UGT ens recordava que «Els ugetistes, tanmateix, no van voler mai una educació sectària, adoctrinadora o partidista, sinó que en tenien prou que l'educació escolar fos racional, científica, humanista i cívica. Quan a les Corts constituents de 1931 s'acusava els socialistes de sectaris perquè volien introduir a la Constitució republicana el principi de l'escola laica, Rodolfo Llopis va replicar: "...nosaltres deixem assentat el principi que l'escola ha de ser alliberadora, alliberant..." (Diari de Sessions, 20 de novembre de 1931)». La nostra mala memòria històrica, doncs, ens fa tornar a començar a parlar d'educació revolucionària o alliberadora i passar de puntetes per un camí ben habitual i molt transitat pel pensament pedagògic que inaugurarà l'Associació General de Mestres ara fa prop d'un segle...

Amb tot, i sense cap aliança visible ni oculta de la nostra educació amb la pràctica revolucionària, ens posem en marxa...

Experiències d'educació formal: un exemple proper

Òbviament, no podem intentar en aquest article fer cap mena d'inventari més o menys exhaustiu d'experiències d'orientació o intenció alliberadora nascudes al nostre país d'escoles, associacions, sindicats, etc. Parlarem, doncs, d'una en concret: l'Escola d'Adults de Salt, des dels seus inicis (febrer del 1976) fins a l'acabament d'una primera etapa trenta anys després (desembre del 2006), i d'algunes experiències més, promogudes o acompanyades per l'Escola. Atès el seu tarannà i les característiques del conjunt potser hauríem de parlar d'experiències frontereres entre l'educació formal i la no formal.

Aquesta emblemàtica Escola que vam tenir l'oportunitat d'acompanyar va néixer amb unes classes nocturnes gratuïtes organitzades per l'Associació de Veïns de Salt (sorgida arran de l'annexió del municipi saltenc a Girona l'any 1974 en contra de la voluntat majoritària del poble) amb l'objectiu de començar a cercar solucions pràctiques a l'alfabetització i a l'educació bàsica d'adults de la població des d'una perspectiva política i pedagògica connectada al moment històric que es caracteritza per l'inici de la transició democràtica. Es tractava, doncs, a més de contemplar els temes formatius, d'establir un *diàleg* amb

la gent treballadora, llavors sotmès a moltes traves pel règim polític franquista, per part de militants (dels sindicats de classe, dels partits polítics d'esquerra i d'activistes de l'Associació de Veïns) amb voluntat transformadora de manera similar a altres experiències nascudes en els barris obrers de la província de Barcelona al llarg de la dècada de 1970. L'Escola d'Adults de Salt neix, doncs, amb la denominada transició democràtica de la mà d'una organització popular, amb forts continguts polítics i reivindicatius, i ha estat pionera d'allò que es va anomenar la *nova EPA*² catalana. Pionera per la seva orientació política (en l'horitzó de l'esquerra transformadora), sindical (es constitueix a l'escola la primera secció sindical del sector de l'ensenyament públic de FETE-UGT de les comarques gironines) i pedagògica (*diàleg* amb el poble i els moviments socials, reivindicació del dret dels treballadors a l'educació durant tota la vida, prioritat de l'alfabetització i l'educació de base amb continguts útils per als treballadors, denúncia de la falta de voluntat política de les diferents administracions en la consolidació de la nova educació de persones adultes gironines i catalanes i, sobretot, aplicació del mètode Freire amb una lectura local de les qüestions metodològiques que planteja), ja es veu que seria excessiu i inapropiat qualificar de revolucionàries les finalitats de l'Escola, però sortint de la dictadura franquista, si més no, representaven una declaració d'intencions clarament a favor de la ruptura democràtica en el camí d'un canvi, pedagògic i polític, en profunditat.

Una ensenyança empírica que ens ha regalat la sistematització i avaluació d'aquesta experiència (recollida en *L'Escola d'adults de Salt: una mirada apassionada*, CCG Edicions, Girona, 2007) és que, fora de l'agitació política, tan minoritària com inútil, i del que vulgui creure la bibliografia pedagògica «radical», en una societat com la nostra, no ja revolucionària o prerevolucionària, sinó amb greus dèficits democràtics, és impossible «l'aliança de l'educació amb la pràctica revolucionària» a què feia referència Marx. Cercar, doncs, mostres d'educació revolucionària o alliberadora, o com vulguem anomenar-les, a casa nostra al llarg de les últimes dècades és cercar la quadratura del cercle.

2. EPA: Educació de Persones Adultes, malgrat que, a causa de la confusió conceptual i terminològica del moment, generalment es consideraven les sigles de «Educació Permanent d'Adults»...

Què té de particular, doncs, l'experiència de Salt al marge de les seves intencions fundacionals? Doncs la capacitat d'haver acumulat i gestionat un bagatge d'ensenyances que és fruit de quatre experiències sorgides al llarg de les tres dècades de la seva història a manera de quatre punts cardinals íntimament relacionats amb l'Escola, que l'han alimentat i orientat i que han ajudat a obrir camins alternatius i significatius a la recerca d'aquella aliança marxista que comentàvem abans. Ens referim a:

1. L'Escola Samba Kubally de Santa Coloma de Farners (la Selva), experiència d'acollida i formació de treballadors estrangers, creada a l'agost de 1988, que va posar sobre la taula moltes de les qüestions, reivindicacions i denúncies pedagògiques, culturals i polítiques que el posterior augment dels fluxos migratoris, expressió demogràfica de la globalització capitalista, va generalitzar i situar en el centre del nostre sistema educatiu. La Samba Kubally va anticipar idees i propostes molt vàlides en la recerca de models útils, innovadors i solidaris en aquesta matèria en un marc paradoxal i contradictori fet de múltiples reconeixements i, alhora, d'una lluita frontal i continuada per la igualtat de drets i el seu reconeixement pedagògic davant l'hostilitat de les administracions públiques del moment.³

2. L'associació GRAMC,⁴ que, nascuda de la Samba Kubally, ha representat al llarg dels seus vint anys de camí un baluard ferm en la lluita per la igualtat de drets, contra el racisme i la xenofòbia i a favor d'una acollida, informació, orientació social, assessorament jurídic i formació de treballadors estrangers i les seves famílies. Organitzada en assemblees locals, ha fet una tasca formativa i educativa de primer ordre i, sempre, des de l'exigència del respecte a la dignitat i els drets de les persones i cercant camins interculturals i solidaris.

3. La Universitat Popular Alternativa (UPA) de Girona, creada el desembre de 2001 a partir d'una idea d'en Miquel Soler Roca com una construcció col·lectiva de persones i entitats compromeses amb

3. Un bon llibre, amb un ampli recull de materials generats per l'experiència, és: LÓPEZ, A. (coord.) (2000): *Deu anys de l'escola Samba Kubally*, Publicacions de la Universitat de Girona, Educació Social E/S 7, Girona. ISBN: 9788484580010.

4. Grups de recerca i actuació amb minories culturals i treballadors estrangers: 9

l'educació i el canvi social per desenvolupar programes educatius i altres accions que ens facin avançar en el coneixement crític de la societat i en la creació d'un pensament polític, econòmic, social i cultural alternatiu i transformador. Els participants rebutgen la mercantilització del saber (ningú cobra ni paga per participar en una activitat de l'UPA), descarten rebre diplomes, títols, certificats o constàncies de qualsevol tipus i pel que fa a les activitats i continguts, l'entitat volia tractar, sobre la base dels interessos de la classe treballadora i de les persones excloses per motius d'ètnia, gènere, edat, etc., d'omplir els buits que deixa el sistema formal d'educació i donar tractament a qüestions d'actualitat que no són incloses als programes dels centres regulars. Sempre des d'un punt de vista crític i alternatiu i tractant d'estimular les pràctiques i accions transformadores. Malauradament de vida efímera i sense deixar-nos gaires fonts on consultar la seva història, fora de les persones participants, no ha pogut tenir l'impacte que es podia preveure.

4. El Pla local de formació de Salt *Fem un Salt solidari*, que, malgrat la seva curta existència –tres cursos, de 2002-03 a 2004-05–, creiem que ha estat l'experiència nascuda d'un centre de formació de persones adultes dependent del Departament d'Educació (o de Benestar Social abans o d'Ensenyament ara) més rica i innovadora en matèria d'acollida i formació de persones adultes immigrades estrangeres novingudes en la qual hem tingut oportunitat de participar al llarg dels trenta anys de vida de l'Escola d'Adults de Salt. Com que s'han fet públics els documents, les avaluacions i els materials sorgits del Pla,⁵ ens estalviem fer-ne més comentaris... Però, per raons que encara ningú ha explicat, i després de suportar un menyspreu polític i pedagògic extraordinari per part de l'Administració, se'n va certificar la defunció al final del curs 2004-2005.

Tots aquests camins, excepte el de l'associació GRAMC, són ja impracticables i estan ben embardissats pels temps que corren, però

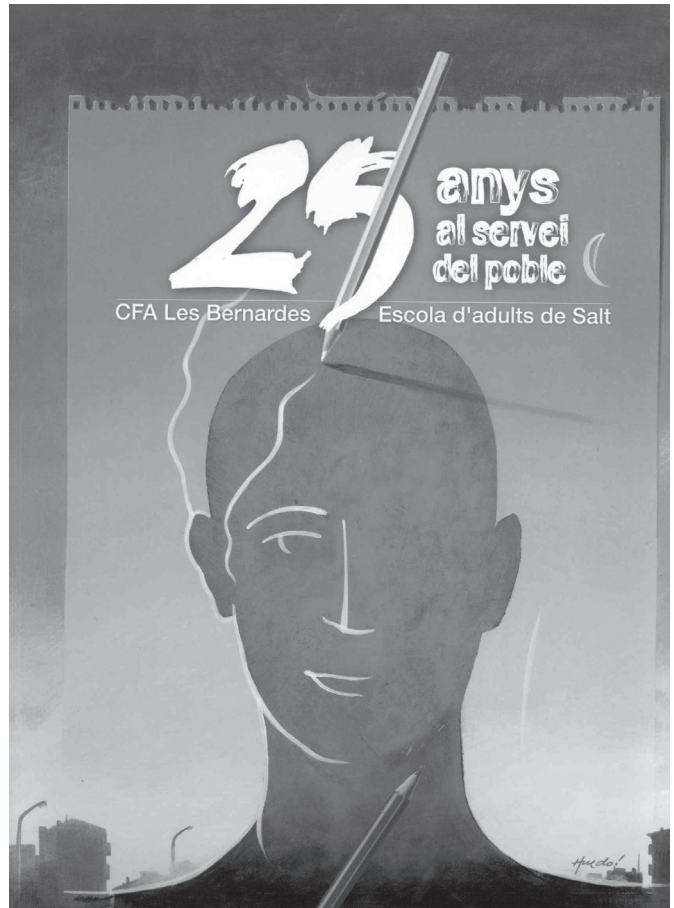
5. Es pot trobar una molt àmplia ressenya del Pla a PARRA, S. (2007): *L'Escola d'adults de Salt: una mirada apassionada*, CCG Edicions, Girona. Estan editats també dos CD sobre el Pla i els materials dels Cercles de Conversa (2003-2004) i una edició contextualitzada realitzada a València pel CREC, Centre de Recursos de la Diputació de València: <<http://www.crec.info/#/content-02-05>>.

poden servir, una vegada nets, per continuar somiant un altre món i una altra educació possibles.

Experiències d'educació no formal: l'herència de l'Escola d'Adults de Salt

Alguns d'aquests camins no s'haurien iniciat mai sense les ensenyances rebudes de l'Amèrica Llatina, des de l'herència política i pedagògica de Paulo Freire fins a la Croada Nacional d'Alfabetització nicaragüenca i la posterior cooperació amb els projectes, somnis, *bogeries*, de l'AEPCFA, *Associació d'Educació Popular Carlos Fonseca Amador*, presidida per Orlando Pineda. Ensenyances d'anada i tornada, ja que, a partir del tarannà i les complicitats generades per l'Escola d'Adults de Salt i del seu diàleg internacionalista amb les experiències de l'altre costat de l'Atlàntic, s'alimenten aportacions i reforços a altres experiències gironines d'educació crítica i alliberadora. Per dir-ne alguns exemples ben coneguts, esmentem:

- L'Agenda Llatinoamericana,⁶ que de la mà d'un dels millors educadors populars gironins que coneixem, planxista de professió, Jordi Planas, ha mobilitzat educativament les terres gironines, i més, acostant arreu aquesta eina pedagògica per a l'educació, la comunicació i l'acció social populars. Cal pensar que la campanya

6. <<http://www.llatinoamericana.org/>>.

de presentació de l'Agenda, concentrada especialment a les terres gironines, representa cada any entre 50 i 100 activitats amb una profunda significació educativa.

- Els espais formatius i educatius autogestionats i de caire llibertari nascuts al voltant de moltes de les «cases okupades» arreu de les nostres comarques, bàsicament en el triangle Salt-Girona-Banyoles, des de la primera i més reconeguda, la Maret de Salt, fins a l'actual Can Kolmo gironina, passant per algunes amb una vida, programació i influència remarcables com per exemple Els Químics de Girona. Uns espais que deixen una peculiar herència en dispositius alternatius actuals, com el Centre Social La Màquia de Girona⁷ o el setmanari *DIRECTA*,⁸ i que se sumen a d'altres arribats per itineraris ben diferents.⁹
- Els materials audiovisuals sorgits de la factoria de l'infògraf solidari Pep Caballé,¹⁰ que, especialment en l'àmbit de l'educació per al desenvolupament, han aportat un ric i innovador fons de recursos didàctics. Especialment els seus treballs sobre el Senegal, cooperant amb GRAMC, i Nicaragua, en col·laboració amb l'AEPCFA, Sindicalistes Solidaris de la UGT i altres, són exemples de creativitat, fidelitat i compromís amb l'educació alliberadora.
- L'activitat de la recent creada *A l'ALBA*,¹¹ *Guerrilla comunicacional gironina*,¹² del col·lectiu coordinat per Juli Suárez, animador d'imatges per la Solidaritat,¹³ i que està aportant materials molt

7. <<http://lamaquiagirona.blogspot.com/>>.

8. <<http://www.setmanaridirecta.info/>>.

9. Citem un dels exemples més notables de comunicació popular i periodisme digital en la línia de l'educació alliberadora impulsat per Manel Mesquita: <<http://www.eldimoni.com/>>.

10. <<http://vimeo.com/pepcaba>>.

11. ALBA, Alianza bolivariana para los pueblos de nuestra América. Un dispositiu que genera l'aparició de diferents col·lectius al nostre país interessats pels canvis de tota mena liderats per la *República Bolivariana de Venezuela* i l'ALBA; un d'ells, *Amigues de l'ALBA de les terres gironines*, creat ara fa tres anys per un grup d'educadors i educadores i persones que entenen que Llatinoamèrica és avui una rica font d'ensenyances (<<http://www.amiguesdelalba.blogspot.com/>>), és, en certa manera, el precursor de l'experiència que presentem...

12. <<http://alalbagirona.blogspot.com/>>.

13. <<http://www.miraicrida.org/>>.

útils i oportuns. Especialment en dos sentits: en allò que Freire diria «desocultació» de la realitat, i ens recordava que era una de les finalitats de l'educació alliberadora, i en com podem fer servir les noves tecnologies en l'àmbit educatiu des d'una perspectiva popular crítica i alliberadora.

- El Nucli Paulo Freire¹⁴ de la FEP-UdG,¹⁵ que en el marc dels dispositius vinculats a l'Institut Paulo Freire de l'Estat espanyol¹⁶ intenta consolidar un punt de referència gironí útil per al coneixement i la difusió del pensament i la pràctica de Freire i les lectures freirianes del paper i la pràctica de l'educació fetes al nostre país.

Estem convençuts que, en el nostre cas, sense l'escola saltenca i, sobretot, els seus trenta anys de diàleg,¹⁷ local i global, avui no podríem presentar aquest panorama que, malgrat tot, anima l'esperança.

14. <<http://www.udg.edu/tabid/16848/language/ca/Default.aspx>>.

15. Facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona.

16. <<http://www.institutpaulofreire.org/>>.

17. De diàleg freirià, però també de passió, de compromís, de somnis, de lluita i de molta, molta esperança..., elements segurament imprescindibles en el perfil actitudinal de les persones participants en qualsevol experiència educativa amb finalitats alliberadores.

Educació i revolució: repàs obert

Pere Casaldàliga

Benvolguts mestres de Catalunya i tots vosaltres de l'Associació de Mestres Rosa Sensat,

No escric un article, però us envio una forta abraçada, una paraula d'encoratjament per aquest servei que feu, fonamental en la vida de la família, en la vida d'un poble, en la marxa del món. **Dóna'm una autèntica Educació i et donaré un poble autèntic, una Humanitat més humana.**

En aquests últims anys, parlant sobretot del nostre Tercer Món, de la Nostra Amèrica, l'educació ens ha portat de cap i de cor a una acció social i política que ha volgut fer de l'educació el fonament i la garantia d'un nou ordre. Vosaltres parleu de l'educació i la revolució, que certs esperits tancats deuen considerar un contrasentit. Teniu tota la raó d'aquest món. «Un altre món possible», com demanem en els fòrums i en la lluita diària, només pot ésser «un altre» si és revolucionari i capgira les estructures d'un capitalisme, ara neoliberal, que malmet de manera tan salvatge, intensa i irrespectuosa el medi ambient; que no resol els problemes vitals i de subsistència de les persones i sectors socials més necessitats. No podem continuar tranquil·lament enganyats fent petites reformes de façana, arribant, com aquell que ha arribat al cel (o als llims!), a una democràcia formal que acaba sent la millor aliada del capital internacional i de les oligarquies nacionals. Volem fer una revolució «educada», que vol dir conscient, crítica i autocrítica, engrescadora i compromesa. Des de la infància i vida endins.

Vosaltres experimenteu personalment com l'educació, sobretot aquesta «altra» educació, és exigent, incompresa pels organismes oficials i freqüentment fins i tot per les famílies. Però vosaltres experimenteu també la joia de veure com s'obren alguns ulls i com respon sobretot algun sector avantguardista de la joventut. No us canseu mai de cansar-vos durant aquesta vostra contribució essencial, primerament a casa nostra, però sempre també a l'ample món. La globalització, que entranya tantes mentides, és, per altra banda, una oportunitat històrica de sentir-nos Humanitat, la gran família humana.

Paulo Freire i molts pioners, alguns d'ells amb la pròpia sang revolucionària, us animen a seguir en la vostra acció i la vostra lluita. De part meua, rebeu una forta abraçada. Fem via, vida i història endins, amb una esperança irrenunciable. Llibres i roses tot l'any com un Sant Jordi que mai s'acabi.

Bibliografia complementària*

*Biblioteca
Rosa Sensat*

Articles publicats a la revista PERSPECTIVA ESCOLAR

- MOLINA, Vicenç. "Ferrer i Guàrdia: entre la pedagogia i la revolució". A *Perspectiva Escolar*, núm. 338 (octubre 2009), p. 54-59.
- PARRA, Sebas; CALLÍS, Josep. "Educació en la globalització: reptes d'avui per demà". A *Perspectiva Escolar*, núm. 251 (gener 2001), p. 14-22.

Llibres

- BESALÚ, Xavier. *Pedagogia sense complexos: contra fatalistes i saberuts*. Conrad Vilanou i Torrano (pròleg). Xàtiva: Edicions del CREC, 2010 (Estudis; 18).
- BETTI, G. *Escuela, educación y pedagogía en Gramsci: exposición crítica del pensamiento pedagógico, documentada con los escritos más significativos del autor*. Barcelona: Martínez Roca, 1981 (Novocurso; 53).
- COLOM, Antoni J.; MÈLICH, Joan-Carles. *Después de la modernidad: nuevas filosofías de la educación*. Barcelona: Paidós, 1994 (Papeles de Pedagogía; 15).
- Deu anys de l'Escola Samba Kubally: una experiència de formació de treballadors estrangers*. Anna López (coord.). Girona: Universitat de Girona. Departament de Pedagogia. Estudis d'Educació Social, 2000 (Educació social; 7).
- Dialogar y transformar: Pedagogía crítica del siglo XXI*. Barcelona: Graó, 2004.

* Selecció de documents que podeu trobar a la biblioteca de Rosa Sensat.

- ESCOLA BARBIANA. *Carta a una mestra*. Miquel Martí (pròl.). Vic: Eumo, 1998 (Textos Pedagògics; 36).
- FERRER I GUÀRDIA, Francesc. *L'Escola Moderna: explicació pòstuma i abast de l'ensenyament*. Vic: Eumo, 1990 (Textos Pedagògics; 27).
- FREIRE, Paulo. *L'educació com a pràctica de la llibertat i altres escrits*. Vic: Eumo, 1987 (Textos Pedagògics; 13).
- *Pedagogia de l'autonomia*. Xàtiva: Edicions del CREC: Denes, 2003 (Biblioteca Paulo Freire; 1).
- *Pedagogía del oprimido*. 10a ed. Madrid: Siglo XXI, 1985.
- GIROUX, Henry A. *La Escuela y la lucha por la ciudadanía: pedagogía crítica de la época moderna*. Mèxic: Siglo XXI, 1993.
- *Los profesores como intelectuales: hacia una pedagogía crítica del aprendizaje*. Paulo Freire (introd.). Barcelona: Paidós; Madrid: MEC, 1990 (Temas de Educación; 18).
- ILLICH, Ivan. *La sociedad desescolarizada*. Barcelona: Barral, 1974.
- KINCHELOE, Joe L. *Hacia una revisión crítica del pensamiento docente*. Barcelona: Octaedro, 2001 (Repensar la Educación; 12).
- El legado pedagógico del siglo XX para la escuela del siglo XXI*. Barcelona: Graó, 2001 (Graó. Historia de la Educación; 159).
- MEIRIEU, Philippe. *Pedagogia: el deure de resistir*. Barcelona: Rosa Sensat, 2009 (Referents; 3).
- MÈLICH, Joan-Carles. *Antropología simbólica y acción educativa*. Barcelona [etc.]: Paidós, 1996 (Papeles de Pedagogía; 29).
- *Ètica de la compasió*. Barcelona: Herder, 2010.
- *Transformaciones: tres ensayos de filosofía de la educación / Joan-Carles Mèlich*. -- [s.l.]: Miño y Dávila, 2006 (Educación: Otros Lenguajes)
- Mestres del segle XXI: competents, ben formades, justes = Mestres del segle XXI: competents, ben formats, justos*. Xavier Besalú, Margarida Falgàs, Joan de la Creu Godoy, Alfons Romero (eds.). Girona: CCG Edicions, 2007 (Joan Puigbert; 9).
- MILLÁN SÁNCHEZ, Fernando. *La Revolución laica de la Institución Libre de Enseñanza a la escuela de la República*. Valencia: Fernando Torres, 1983 (Ciencias Sociales; 70).
- MONÉS I BUSQUETS-PUJOL, Jordi; SOLÀ, Pere; LÁZARO, Luis Miguel. *Ferrer i Guàrdia y la pedagogía libertaria: elementos para un debate*. Barcelona: Icaria, 1977 (Icaria 13-20; 11).
- PARRA, Sebas. *L'escola d'adults de Salt: una mirada apassionada*. Girona: CCG, 2007.
- Pedagogía crítica: de qué hablamos, dónde estamos*. Peter McLaren, Joe L. Kincheloe (eds.). Barcelona: Graó, 2008 (Crítica y Fundamentos. Fundamentos de la Educación; 23).
- REIMER, Everett. *La Escuela ha muerto: alternativas en materia de educación*. Barcelona: Guadarrama, 1981 (Punto Omega Educación ; 261).

- Repensar la historia de la educación: nuevos desafíos, nuevas propuestas.* Manuel Ferraz Lorenzo (ed.). Madrid: Biblioteca Nueva, 2005 (Memoria y Crítica de la Educación. Monografías; 13).
- RIBAS, Judit; GONZÁLEZ, Alberto; COROMINAS, Jorge. *Y se ensuciaron las manos: Brigada Benicio Herrera Jerez: una brigada de maestros en la revolución.* Barcelona: Centre Unesco de Catalunya; Hogar del Libro, 1988.
- ROGERS, Carl; FREIBERG, H. Jerome. *Libertad y creatividad en la educación.* 3a ed. revisada i ampl. Barcelona: Paidós, 1996 (Paidós Educador; 36).
- SOLÀ, Pere. *Las escuelas racionalistas en Catalunya (1909-1939).* 2a ed. Barcelona: Tusquets, 1978.
- SUCHODOLSKI, Bogdan. *La educación humana del hombre: De la filosofía del hombre y la civilización a los nuevos fundamentos pedagógicos de la época de las revoluciones.* Barcelona: Laia, 1977 (Papel; 451. Pedagogía; 38).
- *Fundamentos de pedagogía socialista.* 2a ed. Barcelona: Laia, 1974 (Laia B. Pedagogía; 100).
- *Pedagogía de l'essència i pedagogia de l'existència.* Vic: EUMO, 1986 (Textos Pedagògics; 9).
- *Tratado de pedagogía.* Barcelona: Península, 1971 (Historia, Ciencia, Sociedad; 81).
- TOMASI, Tina. *Ideología libertaria y educación.* Madrid: Campo Abierto, 1978 (Ensayo; 7).
- WITTWER, Jacques. *Por una revolución pedagógica.* Buenos Aires: El Ateneo, 1972 (Biblioteca Nuevas Orientaciones de la Educación; Problemática de la Educación).

Articles

- DURÁN, Lluís. “L'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana en la guerra i en la revolució (1936-1939)”. A *Revista de Catalunya*, núm. 121 (setembre 1997), p. 11-22.
- “Educar para la participación ciudadana” [diversos articles]. A *Investigación en la Escuela*, núm. 68 (2009), p. 3-113.
- MUROS RUIZ, Beatriz. “La pedagogía crítica y Paulo Freire: aportaciones conceptuales”. A *Revista de Ciencias de la Educación*, núm. 212 (octubre/desembre 2007), p. 397-407.
- O'MALLEY, Brendan. “Aprender para vivir mejor” [diversos articles]. A *El Nuevo Correo*, núm. 2 (maig 2003), p. 40-63.
- “Pedagogía crítica de la autonomía para la formación de educadores críticos” [diversos articles]. A *Revista Interuniversitaria de formación del profesorado*, núm. 50 (agost 2004), p. 19-134.

R
S
S
A
S
E
N
A
T

g

L'Associació de Mestres Rosa Sensat

convoca el trenta-unè Premi Marta Mata de Pedagogia, per incentivar el treball innovador de professionals de l'educació que, individualment o en grup, i a partir d'una anàlisi de la seva pràctica, contribueixi a la millora qualitativa de l'educació i a la renovació pedagògica.

La data límit de recepció d'originals
serà l'1 d'octubre de 2011.

El veredictes farà públic
el mes de novembre de 2011.

Podeu consultar les bases a: www.rosasensat.org

Col·laboració de:

OCTAEDRO

L'escola Xarau de Cerdanyola exposa la seva participació i experiència en un programa que té com a objectiu crear xarxa d'escoles primàries de diferents comunitats autònomes. L'article explica les diferents trobades fetes amb escoles de Toledo, Sòria i Sevilla, on intervenen tant l'AMPA com alumnes i mestres.

Escola Xarau: una experiència d'intercanvi entre comunitats autònomes

Ester Rivera

Cap d'Estudis de l'escola Xarau de Cerdanyola del Vallès

La comunitat educativa de l'escola Xarau de Cerdanyola del Vallès participa des de fa dos cursos escolars en el Projecte ARCE (Agrupaciones de Centros Educativos)¹

Aquest programa té com a finalitat establir vies de col·laboració que permetin crear xarxes de centres educatius situats a diferents comunitats autònomes.

Els objectius d'aquest programa són:

- intercanviar experiències
- establir un marc per al debat i la reflexió
- afavorir els vincles i les xarxes educatives
- col·laborar en el desenvolupament curricular
- descobrir elements diferenciadors de la

1. <<http://www.educacion.gob.es/educacion/comunidades-autonomas/programas-cooperacion/agrupaciones-centros-educativos.html>>.

diversitat cultural i social de les diferents comunitats autònomes i elaborar i difondre materials que puguin ser d'aplicació a diferents centres educatius.

Per la nostra part ens vam associar amb escoles de Toledo, Sevilla i Sòria amb una proposta comuna: *Implicació i participació de l'alumnat i la família en la millora escolar*.

Nosaltres creïem, com així s'ha confirmat, que teníem molt a aportar, perquè des de fa temps duem a terme el nostre projecte *Tots aprenem de tots*, el qual inclou organitzacions i activitats en què l'intercanvi entre professorat, famílies i alumnat sustenta el nostre Projecte Educatiu.

Els objectius generals que es van plantejar com a associació d'escoles van ser els següents:

1. Crear una xarxa d'escoles d'Educació Primària que investiguin, intercanviïn, desenvolupin i difonguin bones pràctiques per tal d'implicar la comunitat educativa en la millora escolar.
2. Fomentar la implicació, participació i col·laboració de tots els sectors de la comunitat educativa.
3. Dur a terme els projectes i plans dels centres de forma inclusiva, de tal manera que tots els membres de la comunitat educativa se'n sentin partícips i responsables i s'aconsegueixi així un compromís més ampli.

I més detalladament es van concretar uns objectius específics:

- 1.2. Mantenir un fòrum d'intercanvis d'experiències innovadores que afavoreixin la reflexió, la investigació i el desenvolupament de pràctiques.
- 1.3. Crear diferents tipus de xarxes de cooperació que responguin a les necessitats dels projectes educatius de les escoles i s'adaptin a les circumstàncies que vagin sorgint dins i entre les comunitats educatives.
- 1.4. Contribuir amb aquest projecte d'associacions al desenvolupament de les competències bàsiques dels alumnes dels nostres centres com a protagonistes del procés d'ensenyament-aprenentatge.
- 1.5. Crear les condicions necessàries en les estructures organitzatives dels centres (camins de representació, espais de coordinació, comissions de treball...) per fer possible que el seu funcionament contribueixi a la implicació i participació de tots els sectors de cada comunitat en la vida dels centres.
- 1.6. Dissenyar un model col·laboratiu de formació que compregui i respongui a les necessitats de tots els sectors de cada comunitat educativa, i desenvolupar-lo mitjançant l'intercanvi i la cooperació dels centres de l'agrupació.
- 1.7. Afavorir la participació responsable de tots els membres de la comunitat educativa, com també la integració i cooperació en tots els àmbits de la societat democràtica de la qual formen part.

1.8. Elaborar una guia de «bones pràctiques», que reculli i difongui el model de comunitat educativa elaborat per l'agrupació escolar, per impulsar el treball en equip.

Dins d'aquest marc es va organitzar una trobada prèvia a Madrid amb representants dels equips directius i amb una persona del Ministeri que actuava com a coordinadora del projecte.

D'aquí es va derivar un segon moment de treball durant tres dies del mes de juliol per tal de preparar les bases necessàries per redefinir el nostre Projecte Educatiu expressat en termes de competències.

I a partir d'aquí es van organitzar les trobades entre alumnes, les quals haurien de ser la clau per a la consecució dels nostres objectius.

1a Trobada: TOLEDO

La meitat dels alumnes de 5è hi varen passar tres dies amb mestres i mares. Per tal de preparar aquesta trobada ens van demanar que portéssim jocs cooperatius per a cada un dels cicles i enviéssim la proposta.

Un cop allà, els alumnes de l'escola Calypo Fado de Toledo van ser els encarregats de conduir les propostes cooperatives que nosaltres i els altres centres havíem previst. Els nostres alumnes van participar de les activitats repartits en diferents cicles.

Tots els i les alumnes participants del

projecte van fer visites guiades per Toledo i llocs d'interès cultural.

2a Trobada: SÒRIA

Enguany, l'altra meitat del grup, que ja està cursant 6è, amb altres mestres i mares, han anat a Sòria.

En aquesta ocasió van ser els alumnes de l'escola Infantes de Lara de Sòria els que van conduir les activitats.

D'altra banda, les famílies de l'escola Xarau de Cerdanyola havien preparat una presentació on mostraven als altres centres escolars els projectes i les activitats que, com a AMPA, s'organitzen cada any i des de fa temps.

Per descomptat, també es van fer visites culturals per Sòria i es van visitar les ruïnes de Numància.

3a Trobada: Cerdanyola del Vallès

Els dies 17, 18 i 19 de març del present curs escolar, 31 alumnes de les tres comunitats autònomes esmentades van visitar la nostra escola. I es pot dir que l'experiència ha estat molt gratificant i engrescadora.

Abans d'iniciar-se la trobada, tot el professorat de l'escola, l'AMPA, les escoles visitants i l'Ajuntament de Cerdanyola tenien el programa dels tres dies per tal de facilitar l'organització (annex 1).

PROYECTO ARCE ENCUENTRO EN Cerdanyola. MARZO 2011

MIÉRCOLES 16 DE MARZO

- 16,15 h: Recepción en el Ayuntamiento de Cerdanyola con los centros de Toledo y Soria (Sevilla no llegará a tiempo). Vendrán las alumnas delegadas de sexto curso como representación de la Escuela Xarau y el profesorado que tenga disponibilidad.
- 17 h: Visita guiada al MAC (Museo de Arte de Cerdanyola, Can Domènech)
- 18 h: Cuando llegue el grupo de Sevilla, salida hacia Ca n'Oriol (Rubí)
- 20,30 h: Cena
- 22 h: Gymkhana nocturna a cargo de los monitores de la casa.

JUEVES 17 DE MARZO

- 7,30-8,30 h: Desayuno
- 9 h: Llegada a la Escuela Xarau.
- 9-13 h: Actividades organizadas por la comunidad educativa (familias, alumnado, profesorado y otros colaboradores externos)
- 13 h: Salida a Barcelona.
- 14 h: Comida en la playa
- 15,30 h: Inicio de la visita turística por Barcelona.
- Ramblas
 - Barrio gótico
 - Manzana de la discordia (Passeig de Gràcia)
 - Sagrada Família
- Sobre las 18,30 está previsto el regreso a ca n'Oriol
- 20,30 h: Cena
- 22 h: Discoteca

VIERNES 18 DE MARZO

- 7,30-8,30 h: Desayuno
- 8,45 h: Salida hacia Cerdanyola.
- 9,15 h: Llegada al poblado ibérico de Ca n'Olivé.
- 9,30h-11 h: Visita guiada. ES NECESARIA MUCHA PUNTUALIDAD, sino corremos el riesgo de que la suspendan.
El centro de Sevilla podrá regresar cuando lo crea conveniente desde el yacimiento.
- 11 h-12 h: El resto iremos a almorzar al Parc Natural de Collserola (Cerdanyola)
- 12,30 h: Regreso a la escuela Xarau para despedirnos todos juntos.

LA TROBADA A Cerdanyola

Primer dia: dimecres

Dimecres, 17 de març, van arribar a primera hora de la tarda els nois i noies de Sevilla, Toledo i Sòria, acompanyats per mestres i mares.

Va haver-hi un acte oficial a l'Ajuntament de Cerdanyola, a càrrec de l'alcaldesa i la regidora d'Educació. A aquest acte, hi van assistir l'alumnat de les tres escoles de les diferents comunitats, els i les mestres i mares acompanyants i representants de mestres, alumnes i famílies de l'escola Xarau de Cerdanyola.

Després es va fer una visita guiada al MAC (Museu d'Art de Cerdanyola).

Segon dia: dijous

El dijous dia 18 vam organitzar diferents tallers a l'escola, en els quals estava implicat tothom. Prèviament, tot el professorat estava informat, amb diferents graelles, de què s'havia de fer en cada moment, per part de qui i on (annex 2).

Les rotacions de tallers eren cada 30 minuts i d'11 a 11.30 tothom va fer una estona d'esbarjo. En aquest moment vam tenir el plaer de convidar els adults de les altres escoles a esmorzar pa de pagès amb tomàquet i embotit, la qual cosa va ser acollida amb entusiasme.

Amb aquests tallers vam voler mostrar com pares, mares, alumnes, mestres i altres

persones de la ciutat intervenen, aporten, col·laboren i interactuen en el procés educatiu dels nois i les noies.

D'aquesta manera, tot l'alumnat que participava en el projecte (els nostres nois i noies de 6è i tots els visitants) es van organitzar en deu grups barrejats (els quals vam anomenar Grups ARCE), cadascun dels quals va tenir un mestre responsable, el qual, però, només actuava com a referent. El nostre alumnat era qui sabia, en tot moment, què havien de fer.

Els tallers

Uns grups van preparar contes tradicionals, la versió original dels quals es va demanar amb anticipació als companys i companyes de Sòria, Toledo i Sevilla que portessin preparades. Per la nostra part vam elaborar els mateixos contes, però amb versions alternatives o punts de vista de la narració diferents. Aquests grups

ARCE van rebre la visita de diferents grups classe de l'escola com a públic.

Per altra banda, altres grups van organitzar jocs d'expressió teatral i els grups ARCE van ser els encarregats de dirigir i coordinar les activitats amb tots els alumnes que els venien a visitar. Els mateixos grups del projecte van tenir oportunitat, també, de gaudir com a públic d'aquests dos tallers.

També van venir pares i mares que, juntament amb alguns grups de 6è del projecte, van conduir activitats a l'hort: des de pelar fruita amb nens i nenes de 3 i 4 anys i guardar les restes per al compostador (tal com fem setmanalment), fins a arrencar males herbes, remoure la terra i plantar plantes ornamentals i aromàtiques, amb alumnes de 1r i 2n, que era el que teníem previst en el nostre projecte d'hort.

També dintre d'aquest projecte d'hort, havíem convidat un artesà de Cerdanyola que reproduïx eines del camp en miniatures de fusta i aprofita l'exposició per explicar com es vivia en el camp fa uns quants anys. Per aquesta exposició (que s'allargà una setmana més en el centre) van passar alguns grups ARCE i alguns grups classe de l'escola.

D'altra banda, els grups ARCE, a més de directores i públic de les activitats de contes i teatre, van participar en un taller de samarretes tenyides que també van organitzar els pares i les mares de l'escola. La samarreta va ser un obsequi per a tots els visitants.

El darrer taller on van participar tots els grups ARCE i en el qual també han col·laborat els nois i les noies del Xarau, és el taller de l'artista que estem duent a terme a l'escola.

Aquest taller consisteix a treballar un artista cada curs escolar de forma transversal, des d'EI 1 fins a 6è.

L'organització acostuma a repartir-se per cicles, amb alguna creació conjunta de tota l'escola, i intentem que al llarg de tota l'escolaritat els alumnes hagin vist artistes internacionals, catalans, i locals, i homes i dones.

En aquesta línia, enguany l'escola Xarau està treballant amb Miquel Barceló, i varem decidir fer tres murals de gran format amb la participació de tot l'alumnat de l'escola i al llarg del curs.

I en aquesta proposta vam voler que els alumnes de Sevilla, Toledo i Sòria deixessin empremta del seu pas per Cerdanyola.

D'aquesta manera, uns grups hi van col·laborar posant ciment per crear textures i relleus, i d'altres pintant amb diferents eines i tècniques aprofitant la inspiració que ens proporciona l'obra de Miquel Barceló.

Dos murals seran per decorar passadissos de l'escola i el darrer serà exterior. Tots tres serviran per recordar aquesta experiència d'intercanvi.

Altres activitats de dijous a la tarda

Després de tota aquesta activitat on tothom participava, els nois i les noies del projecte, amb un seguit d'acompanyants (mestres i mares), vam sortir cap a Barcelona, aproximadament a les 13 h, per anar a dinar a la platja. Calia gaudir de l'activitat, tenint en compte que alguns i algunes dels que ens visitaven no havien vist mai el mar.

En acabat de dinar vam fer una passejada pel Barri Gòtic, la Rambla, el passeig de Gràcia, i vam anar a veure la Sagrada Família.

Prèviament, des de l'escola, s'havia preparat un petit dossier informatiu sobre la ruta prevista i sobre Miquel Barceló, la seva vida i la seva obra. Vam obsequiar tots els nostres visitants amb un exemplar enquadernat.

Tercer dia: divendres

L'endemà al matí vam poder visitar el museu de ca n'Olivé i el jaciment iber de Cerdanyola.

Acabada la visita amb els nostres convidats, el nostre alumnat de 6è ens va venir a trobar a un parc proper al centre per esmorzar junts.

Seguidament vam tornar a l'escola per acomiadar-nos plegats cantant *L'hora dels adéus*". En aquesta ocasió hi van ser presents totes les persones que en aquell moment eren a l'escola: alumnes, pares, mares, mestres, personal no docent i l'artista de les peces en miniatura.

Trobada final

Només queda la trobada final. Una trobada que es farà a Sevilla a la qual assistiran només mestres representants de cada escola per tal d'elaborar la memòria final del projecte.

De tot plegat, ens quedem amb el plaer d'haver compartit moments de convivència que hauran estat educatius i de creixement personal i professional.

Sens dubte l'intercanvi entre escoles sempre és enriquidor per als docents, per als alumnes i per a les famílies.

I no cal dir que l'èxit en l'assoliment dels objectius és indiscutible: establir vincles i crear xarxes són objectius que estimulen i que cada dia ens proposem, perquè la nostra feina sempre és establir vincles i crear xarxes. Del tipus que siguin. Simplement hem ampliat l'horitzó.

Indiscutiblement, hem establert un marc de debat i reflexió en què hem tractat diferents realitats i models educatius que ens ha permès créixer, millorar, ampliar i reforçar allò què ja fem i en què creiem.

En el nostre cas hem pogut mostrar, orgullosament, com tota la comunitat educativa, com sempre, posa cada dia el seu granet de sorra per fer de la nostra escola un espai, a més d'educatiu, especialment acollidor.

La nostra reflexió final ha quedat recollida en una frase que una mare de Sòria ens va dir en acomiadar-se de nosaltres: «*Gracias por enseñarnos otra forma de educar*».

Març de 2011

PREMIS A LES ESCOLES

✉ 14 premis de 3.300 euros cadascun

Escola Sant Ignasi, de Manresa
Institut Pere Fontdevila, de Gironella
Escola Josep Masclans, de Vallbona d'Anoia
Institut Manuel de Montsuar, de Lleida
Escola Els Pinetons, de la Garriga
Escola Virolai, de Barcelona
Escola Francesc Macià, d'Òrrius
Col·legi Maristes Valldemia, de Mataró
Escola Puig Agut, de Manlleu
Escola Sant Cristòfol, de Planes d'Hostoles
CEIP Jaume I el Conqueridor, de Catarroja
CEIP Ausiàs March, de Benidorm
CP S'Albufera, de Port d'Alcúdia
CP Inspector Joan Capó, de Felanitx

PREMIS A MESTRES I PROFESSORS

✉ *Premi a un estudi, assaig o recerca pedagògics, dotat amb 6.000 euros per a l'autor del treball guardonat i 3.000 euros de subvenció per contribuir a la seva edició.*

No adjudicat. El jurat considera que els treballs no s'ajusten prou a les característiques d'aquesta convocatòria. Amb tot, vol posar en relleu dues aportacions rebudes, a les quals s'atorguen dos accessits, dotats amb 1.500 euros cadascun:

Experiències publicades de desenvolupament didàctic de l'expressió escrita a l'educació secundària obligatòria de Jordi Vila i Monclús

Llengua, eina de comunicació de diversos autors vinculats a escoles d'Argentera, Dosrius i Òrrius

✉ *Premi a una experiència didàctica, dotat amb 3.000 euros.*

M. Àngels Anglada, la veu i el compromís, de Silvia Caballeria i Carme Codina,

PREMIS ALS ALUMNES

EDUCACIÓ ESPECIAL

Música i tradicions

Tots els alumnes del Centre d'Educació Especial Miquel Burguera, de Sueca

EDUCACIÓ INFANTIL I CICLE INICIAL

Cantata: la ciutat i la lluna

Alumnes de 2n curs de cicle inicial de l'escola Bages, de Manresa

El llibre de les colònies

Alumnes de P4 d'educació infantil de l'escola Pau Vila, d'Esparreguera

Som cavallers del Drac Verd

Alumnes de P5 d'educació infantil del col·legi públic Montcabrer, de Muro

Qui té boca s'equivoca

Alumnes de 2n curs de cicle inicial del col·legi Sagrat Cor de Jesús, de Súria

Per llepar-se els dits

Projecte de la lluna

Qui viu al bosc?

Alumnes de P3, P4 i P5 d'educació infantil de l'escola Vedruna, de Ripoll

La llegenda de Sant Jordi

La tortuga d'en Hans

Alumnes de P3 d'educació infantil i de 2n curs de cicle inicial de l'escola Rossend Montanó, de Sant Pere Molanta

Tarignon! El món al revés

Alumnes de 2n curs de cicle inicial de l'escola Bordils, de Bordils

Un univers de paraules

Alumnes de 1r i 2n curs de cicle inicial de l'escola Mare de Déu de la Muntanya, d'Esparreguera

Expressem les emocions

Alumnes de P5 d'educació infantil de l'escola Brianxa, de Tordera

La llana: elaboració i ús

Alumnes de 2n curs de cicle inicial de l'escola Josep Fusté, de L'Alforja

Festa de Sant Sebastià a Matadepera

Alumnes de P3 d'educació infantil de l'escola Ginesta, de Matadepera

La síndria

Alumnes de P5 d'educació infantil de l'escola El Sitjar, de Linyola

Conta'm un conte

Alumnes de P5 d'educació infantil de l'escola Miguel Hernández, de Riola

CICLE MITJÀ I CICLE SUPERIOR

Inventem històries il·lustrades

Alumnes de 3r, 4t, 5è i 6è de primària de l'escola Lluçanès, de Prats de Lluçanès

D'on venim, cap on anem?

Alumnes de 4t de primària de l'escola Bellpuig, de Sant Julià de Vilatorrada

Resseguint amb el cor: una mirada amorosa als nostres orígens

Alumnes de 3r i 4t de primària de l'escola Joviat, de Manresa

De l'any Amades a la Cultura Popular a Taradell

Alumnes de 6è de primària de l'escola Les Pinediques, de Taradell

Llegendes i símbols de la nostra terra

Alumnes de 3r i 4t de primària de l'escola Sant Gil, de Torà

La Segarra, terra de pedres i colors

Alumnes de 6è de primària de l'escola Sant Gil, de Torà

Conèixer el nostre municipi de Salou

Alumnes de 3r de primària de l'escola Salou, de Salou

L'escola i Pere Virgili

Alumnes de 6è de primària de l'escola Pere Virgili, de Vilallonga del Camp

Històries de fa mil anys

Herbes remeieres, contes medievals

Alumnes del cicle mitjà i superior de primària de l'escola Francesc Macià, de Súria

Descobrim les nostres masies

Alumnes de 6è de primària de l'escola Mossèn Cinto, de Folgueroles. Mestra: Pilar Arumí

Màrius Torres, escriure per la memòria

Alumnes del cicle superior de primària de l'escola Sant Jordi, de Lleida

ENSENYAMENT SECUNDARI OBLIGATORI (ESO)

Connecta't amb els ocells

Dissenyar un joc per aprendre edificis romans

TEROCA, un joc per descobrir els arbres del

Passeig del Ter de Manlleu

Alumnes de 2n d'ESO del col·legi La Salle, de Manlleu

Els escenaris de la guerra de Successió a Barcelona

Arnau Ribera, alumne de 4r d'ESO de l'institut Torredembarra, de Torredembarra

La dona i la ciència.

Les arrels i el naixement de Catalunya en la

història de la humanitat

Alumnes d'ESO i de l'Aula d'Accollida d'ESO de l'institut Ramon de la Torre, de Torredembarra

Homenatge a l'escriptora Maria Dolors Alibés

Alumnes d'ESO de l'institut Pont del Diable, de Tarragona

Projecte solar termoelèctric

Alumnes de 4t d'ESO del col·legi Cor de Maria, de Valls

Retrobament de dues comarques veïnes:

Garrotxa i Osona

Cristina Rius i Anna Fernández Torró, alumnes de 4t d'ESO, del col·legi Cor de Maria, d'Olot

Dolçainers a la trobada

Alumnes de 4t d'ESO de l'institut Pare Arquès, de Coentaina

Carrers: tot un món

Marc Felipe, alumne de 4t d'ESO de l'escola Bell-Iloc, de Girona

100 anys amb Enric Valor, allò vell i allò nou, de la tradició a la modernitat: un homenatge des de l'escola del segle XXI

Alumnes de 3r d'ESO de l'institut Arabista Ribera, de Carcaixent

Diari de Joan Maragall

Adrià Marly, alumne de 3r d'ESO de l'escola Bell-Iloc, de Girona

L'aigua

Alumnes de 1r i 2n d'ESO de l'institut Baix Camp, de Reus

Elaboració d'un mètode per a la construcció d'instruments musicals de percussió determinada a partir de materials reciclats

Assane Diaó, Martí Amargant, Martina Bonet i Nil Carbó, de 4t d'ESO, de l'institut Montsoriu, d'Arbúcies

Camí de Sant Jaume, camí de les oques

Alumnes de 3r d'ESO de l'institut Jaume Huguet, de Valls

Entrevistem els nostres avis

Alumnes de 4t d'ESO de l'institut Joan Amigó, de l'Espluga de Francolí

Desperta. Un projecte audiovisual

Alumnes de 3r i 4t d'ESO del col·legi Hernández, de Castelló de la Ribera

Salvador Espriu: de quina llum em parles?

Alumnes de 4t d'ESO de l'escola cooperativa El Puig, d'Esparreguera

DE IURE ET DE FACTO. Una anàlisi paleogràfica de documents notariais familiars

Raquel Berraondo, alumna de 3r d'ESO de l'escola L'Horitzó, de Barcelona

Sentim el color i veiem el so. Relació entre música, color i sentiment

Carla Alfonso, alumna de 3r d'ESO de l'escola L'Horitzó, de Barcelona

BATXILLERAT

Mossèn Ramon Muntanyola. Home d'església, home de país

Ester Roselló, alumna de 2n de batxillerat de l'institut Martí l'Humà, de Montblanc

Coppèlia, anàlisi d'un ballet i material pedagògic on-line

Sara Buñuel, alumna de 2n de batxillerat de l'institut Ramon de la Torre, de Torredembarra

Evolució escenogràfica del teatre de La Passió d'Esparreguera

Joan Tejedor, alumne de 2n de batxillerat de l'institut El Cairat, d'Esparreguera

Testimonis d'un malson: la guerra civil a Corbera d'Ebre

Mireia Altadill, alumna de 2n de batxillerat del col·legi Sant Josep Obrer, de l'Hospitalet de Llobregat

Cartes a un jove poeta. La carta, un mitjà literari

Maria Grau, alumna de 1r de batxillerat de l'institut La Garrotxa, d'Olot

Els pastorets del Bages i el Berguedà

De la tradició a l'espectacle: evolució artística de l'esbart manresà

Laia Riu i Francina Planas, alumnes de 2n de batxillerat de l'institut Llobregat, de Sallent

Òdena: darrere del castell, la llegenda ("Hi havia una vegada...")

Georgina Orriols, alumna de 2n de batxillerat del centre educatiu Montclar, de Jorba

Perfil del votant en les consultes populars catalanes: un exemple democràtic de participació ciutadana

Jofre Bombí, alumne de 2n de batxillerat de l'institut Els Tres Turons, d'Arenys de Mar

Ciència en femení, ciència invisible. El paper de la dona a la ciència i la seva situació a Catalunya

Nàtalia Porqueres i Joel Sabaniego, alumnes de 2n de batxillerat del col·legi Casp-Sagrat Cor de Jesús, de Barcelona

El nombre d'or

Joshua Sarrat i Mariona Bessa, alumnes de 1r de batxillerat de l'escola Andorrana de Batxillerat, de La Margineda

El bàrcida Annibal

Victor Joaquín Jurado, alumne de 2n de batxillerat de l'institut Rafael Casanova, de Sant Boi de Llobregat

La Passió de Cervera

David Vergé, alumne de 2n de batxillerat de l'institut Lo Pla d'Urgell, de Bellpuig

Aproximació a la investigació sobre les cèl·lules mare i estudi del grau de percepció de la població del Baix Llobregat

Adriana Libori, alumna de 2n de batxillerat de l'institut El Castell, d'Esparreguera

Estructures pastorals i el món del pastor a Castellar de n'Hug

Nora Castillo, alumna de 2n de batxillerat de l'institut Pere Fontdevila, de Gironella

Estudi del fenomen megalític empordanès

Marc Ros, alumne de 2n de batxillerat del col·legi La Salle Bonanova, de Barcelona

La revolució fractal. Nova perspectiva per a l'anàlisi musical

Victor de la Torre, alumne de l'institut Juan Manuel Zafra, de Barcelona

Influència de la música en la publicitat televisiva. Relació entre els colors i les notes musicals

Clara Soterias, alumna de 2n de batxillerat del col·legi Maristes Valldemia, de Mataró

El món de les abelles

Jaume Rosell, alumne de 2n de batxillerat del col·legi Nostre Senyora del Carme, de Balaguer

DIVERSOS NIVELLS

El rap de la trobada

Alumnes de 5è i 6è de primària i de 1r d'ESO dels col·legis Real Blanc, Sant Joan Bosco, Sant Francesc d'Assís i de l'institut Pare Arquè, de Santantona

2010, una odissea de la diversitat

Tots els alumnes de l'escola Gavina, de Picanya

Els contes viatgers

Alumnes d'educació infantil i primària de l'escola de Pràctiques, de Tarragona

La ràdio, un projecte compartit

Tots els alumnes de l'escola Antoni Juan Alemany, de Maó 75è aniversari Escola Mare de Déu del Remei.

L'escola és la mestra de la vida

Tots els alumnes de l'escola Mare de Déu del Remei, d'Alcover

Fem publicitat

Alumnes d'educació infantil i primària de la ZER La Segarra, de Sant Antolí

Per la Candela, cada 10 anys, festa, castells i Valls

Tots els alumnes de l'escola Enxaneta, de Valls

Nits d'hivern a la vora del foc

Tots els alumnes de l'escola Sant Blai, de Bot

MÚSICA

Srebrenica, la música d'un oblit

Alumnes de 3r i 4t de nivell mitjà de l'Escola Municipal de Música Robert Gerhard, de Valls

2 premis de 2.000 euros cadascun a experiències que fomentin la comunicació en català entre l'alumnat dintre i fora de l'aula

Com vivim el teatre a l'institut El Cairat: Tinc els ulls plens de paraules

Alumnes d'ESO i de batxillerat de l'institut El Cairat, d'Esparreguera

Apadrinaments lingüístics

Alumnes d'educació infantil i primària de l'escola Joaquina Vedruna, de Terrassa

Jurat: Carme Alcoverro, Carles Armengol, Rosa Boixaderas, Alba Espot, Margarida Falgàs, Marcel Fité, Josep González-Agàpito, Isidre Moreso i Irene Seira.

Presentació del projecte que duu a terme des de fa sis anys l'escola Andreu Castells per millorar l'apropament entre les famílies i l'escola i que aconsegueix una gran participació.

Juguem i compartim

Montserrat Benítez del Rio

Escola Andreu Castells. Sabadell

Tant el centre educatiu com la família tenim un objectiu comú: *col·laborar de manera activa en l'educació dels infants.*

Les relacions entre l'escola i la família són imprescindibles i només poden ser constructives si estan basades en la confiança i el respecte mutu.

Presentem un projecte dut a terme a l'escola Andreu Castells de Sabadell des de fa sis anys, una escola de vint grups situada en un entorn d'un nivell sociocultural mitjà.

Per millorar l'apropament entre la família i l'escola hem fet un seguit d'actuacions, entre les quals incloem la creació d'un espai on nens i nenes, pares i mares i professors i professores poden compartir situacions afectives i de proximitat.

El projecte està consolidat a l'escola. Es va iniciar a Educació Infantil i el vam anar estenent els cursos següents a CI, a CM, i el curs passat, a CS. Aquest procés ha estat consensuat al Claustre.

Aquesta experiència va sorgir de la necessitat de millorar el lligam entre l'escola i les famílies, una relació que, sense ser-ne conscients, s'havia anat fent cada vegada més distant.

Per organitzar el projecte vàrem començar amb un seminari formatiu, on es van establir les bases necessàries per dissenyar-lo i adequar-lo a la nostra realitat.

Objectius de l'experiència

- El principal objectiu era fomentar les relacions entre l'escola, l'infant i la família creant situacions afectives, entranyables, de complicitat...
- També es volia crear espais de reflexió on es poguessin compartir les emocions, les angoixes i les experiències.
- Com a professionals, l'experiència també ens permet observar els vincles familiars i ens ajuda a orientar l'acció tutorial.

- Finalment, el que es persegueix és gaudir de l'activitat tots plegats.

Organització

- Cada família té l'oportunitat de participar en l'activitat una tarda dins l'horari lectiu durant el curs. Es fan dos grups a cada classe, un el dimarts i l'altre el dijous previst.
- Per facilitar la previsió de les famílies, es dona el calendari de les sessions durant la reunió d'inici de curs i així poden triar entre les dues opcions.
- L'escola té planificades cada una de les sessions: les activitats, els espais i les persones que hi intervenen. Els pares no han de fer cap preparació.
- Aquell dia les famílies, juntament amb els seus fills i les seves filles i amb el professorat, gaudeixen i comparteixen l'experiència amb altres famílies de la mateixa classe.
- A més tenen l'ocasió de veure el funcionament de l'escola en horari lectiu, ja que les diverses activitats es fan en espais diferents.

Metodologia

Els docents que hi intervenen són el tutor o tutora, la direcció, la mestra de suport i, si l'activitat ho requereix, un mestre especialista. Les sessions són planejades prèviament i s'organitzen els grups perquè hi assisteixin un màxim de tretze famílies.

A la planificació de les sessions, s'hi preveuen diferents activitats que els alumnes fan a l'escola i també les especialitats: Llengua anglesa, Educació física i Música.

Les activitats mostren objectius essencials que es treballen a cada cicle, però sobretot es persegueix que sigui un espai lúdic d'apropament, participació i protagonisme de les famílies i els nens i les nenes.

La metodologia global que caracteritza el conjunt de sessions és del tot participativa i en equip, ja sigui en parelles, petit grup o gran grup.

Desenvolupament de les sessions

Cada sessió està dividida en sis blocs que estructuraven de manera coherent i ordenada les activitats que la constitueixen:

1. *Presentació*: No totes les famílies es coneixen entre elles, per això el primer que fem és presentar-nos, cada vegada d'una manera diferent, tenint en compte l'activitat que farem i l'edat dels nens i les nenes: passant-nos una pilota i qui la rep diu el seu nom, anar desenrotllant un cabdell de llana, amb la titella mascota de la classe, a través d'una dansa o amb un joc.
2. *Trenquem el gel*: El fet de venir a l'escola sense saber què els faran fer, amb gent que, a vegades, quasi no coneixen, cohibeix, per això cal fer alguna cosa que els ajudi a perdre la por i a començar amb bon peu i predisposició. Aquesta proposta sol ser un joc de falda o de

contacte entre pares i fills o d'altres jocs dirigits on participa tothom.

3. *L'activitat*: El primer dia que vénen les famílies fan joc lliure al gimnàs amb diferents materials. Això permet fer-los veure que les sessions no consisteixen en una classe magistral, sinó a passar una bona estona tots plegats. Però, després, a cada sessió es presenta una nova activitat lligada amb els continguts de l'escola i es desenvolupa a diferents espais: dibuixar i decorar la nostra silueta (on cada família elabora la silueta del fill o filla), una sessió d'anglès on repassem o aprenem els colors, juguem a

jocs de taula, juguem amb cèrcols (amb intervenció de l'especialista d'Educació física). Juguem a ser científics al laboratori de Ciències. Cantem i fem audicions amb l'especialista de Música. Fem divertits jocs de Llengua catalana i gaudim amb una gimcana informàtica.

4. *Cloenda*: Per tornar a la calma fem una activitat més tranquil·la i comuna relacionada amb la sessió: una dansa, un joc o massatges.

5. *Preparem una sorpresa*. Prèviament a la sessió, els nens i les nenes preparen una sorpresa (un detall simbòlic) en forma

plàstica, de cançó o poesia. És un moment intensament afectiu, un moment màgic on broten les emocions quan els nens i les nenes lliuren aquest present als seus pares i les seves mares i expressen sentiments d'agraïment, de complicitat, d'estimació, etc.

6. *Xerrada*: Mentre els alumnes se'n van a la classe, les famílies, el professor o professora i/o l'especialista inicien una tertúlia on reflexionen, en un ambient distès, sobre com s'han sentit, com han vist el fill o filla, què pensen que es treballa a l'activitat que han dut a terme, comparteixen opinions, angoixes...

Als *Cicles Mitjà i Superior* es manté la mateixa estructura, però les activitats canvien, especialment la de trencar el gel i preparar una sorpresa:

- *Trencar el gel*: Les sessions que s'han fet els anys anteriors fan que tothom vingui predisposat a passar-s'ho bé. L'enfocament és el mateix i les activitats estan adaptades a l'edat dels nens, que fan de científics o músics o jocs de llengua, etc.
- *Preparar una sorpresa*: La sorpresa al Cicle Mitjà és un poema o una cançó.

Al Cicle Superior no es fa la sorpresa i aquest temps el dediquem a ampliar altres activitats.

Valoració

Hi ha un percentatge molt alt de participació de les famílies –97%– i això reflecteix la necessitat o les ganes que tenen d'implicar-se en aquest tipus de projecte i d'aproximar-se a l'escola.

Per part del personal docent és una experiència molt enriquidora i satisfactòria amb la qual s'han complert àmpliament les nostres expectatives. Això compensa els esforços i les llargues hores de dedicació.

A través d'una enquesta, les famílies ens han transmès la seva visió positiva i la gratitud per poder jugar i compartir l'escola amb el seu fill o la seva filla.

Finalment, l'èxit d'aquests sis cursos ens anima a continuar treballant aquesta experiència d'aproximació entre dos mons: les famílies, l'alumnat i els docents que comparteixen una tarda de joc a l'escola.

El teatre en l'educació

Ignasi Roda Fàbregas

PVP: 21 euros
152 pàgines

El dossier que teniu a les mans neix de la pràctica teatral de molts anys a escoles, instituts i grups de teatre. Temps enrere potser no hauria gosat escriure'l, perquè el meu ofici neix d'un aprenentatge constant al qual cada dia s'afegeixen idees i experiències noves. No fa gaire una mestra em va dir: «I per què no repetim les obres de l'any passat?». Bon Déu! Mai no he repetit una obra en un centre i mai no ho faré, perquè crec que el teatre s'ha de reescriure cada curs, cercant un nou impuls imaginatiu al servei dels grups que hi van passant. Aquest dossier és l'ordenació de la meua manera d'entendre el teatre i de fer teatre perquè sigui utilitzat pels qui s'endinsen en aquesta aventura creativa tan apassionant. Feu ús d'allò que més us convingui i no renunciïu a crear el vostre propi mètode per fer del teatre la millor eina d'aprenentatge que us pugueu imaginar.

temes

d'in-fàn-ci-a

educar de 0 a 6 anys

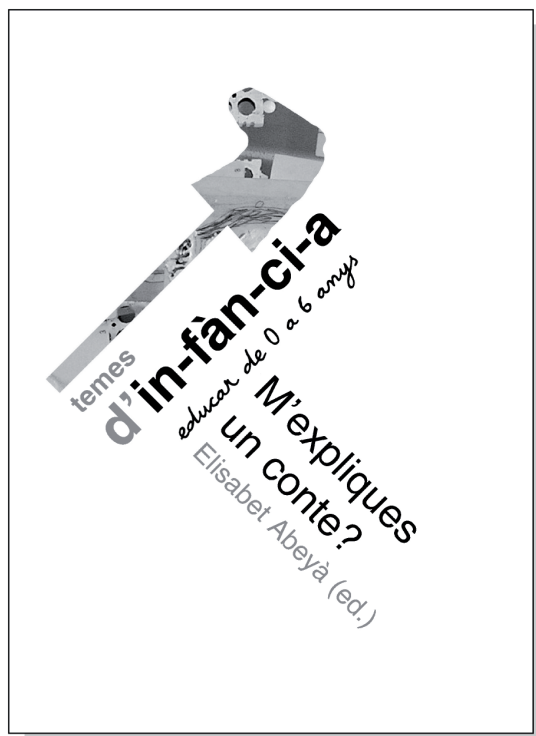
M'expliques
un conte?

Elisabet Abeyà (ed.)

Un recull de rondalles, llegendes i contes imprescindibles agrupats sota un dels seus fils conductors –el pas del temps, els protagonistes petits, el perquè de les coses, l'humor,...– que teixeixen un nexe d'unió entre l'ahir i l'avui. Un recull que permetrà a mestres, pares, mares, avis, àvies,.. acostar els infants a contes tradicionals i a altres d'autors contemporanis, a llegendes sorgides de la nit dels temps que expliquen l'origen dels astres, de les constel·lacions, de la nit,... i a altres que, fruit de la saviesa popular, donen resposta al perquè d'algunes coses. Un recull que fa possible que grans i petits trobin contes adients per a moments especials.

Col·lecció temes d'infància, 63
126 pàg. PVP: 12 euros

R O S
S E N
S A T

comandes: www.rosasensat.org

El projecte “Pati sense pilotes” pretén augmentar el grau d’implicació dels i les alumnes en l’organització del seu temps lliure, millorar l’autonomia a l’hora de dinamitzar l’activitat física, conèixer i practicar noves activitats i afavorir les interaccions entre diferents edats.

Projecte “Pati sense pilotes”

Pere Casals

Mestre d’EF
Llicenciat en Ciències de l’Activitat Física i l’Esport
Mestre d’EF de l’escola Juncadella (la Cellera de Ter)

Un dels principals *handicaps* que té l’Educació Física a les escoles és la transferència que tenen les activitats físiques i els hàbits saludables que treballem al dia a dia dels nens i nenes. “L’hora del pati” a les escoles és un moment ideal per poder ajudar a fomentar aquesta transferència.

Amb el projecte “pati sense pilotes” que presentem a continuació pretenem: augmentar el grau d’implicació dels alumnes en l’organització del seu temps lliure; millorar l’autonomia a l’hora de dinamitzar activitat física; conèixer i practicar noves activitats; afavorir les interaccions entre diferents edats i promoure els hàbits saludables durant el temps de lleure.

Els inicis

El punt de partida d'aquesta experiència és l'observació que a la nostra escola, durant les hores de pati, sempre es fan les mateixes activitats. Des de fa anys s'ha imposat una monotonia i l'activitat predominant durant l'hora del pati és el futbol. Hem observat, també, que hi ha poca interacció entre nens i nenes de diferents cursos o cicles i, a més a més, a la majoria de nens i nenes els costa de fer i organitzar altres activitats que no sigui el que han vist i practicat sempre durant aquest espai de temps.

El projecte "Pati sense pilotes" està organitzat i dinamitzat pels alumnes de 6è de l'escola. Ells seran els encarregats de buscar les activitats, preparar el material necessari i organitzar-se per, finalment, poder dinamitzar l'hora del pati dels divendres. Aquest curs a la classe de 6è hi ha disset alumnes, i a l'àrea d'Educació Física ens organitzem en quatre grups cooperatius.

L'experiència té dues parts ben diferenciades: una primera part de preparació de les activitats i una segona fase de dinamització d'aquestes al pati de l'escola.

Primer repte: recerca i proposta d'activitats

L'àrea de l'Educació Física la treballem principalment utilitzant una metodologia d'aprenentatge cooperatiu. Treballar l'educació física des d'aquesta perspectiva implica que tenim uns grups de treball heterogenis, normalment formats per quatre

membres, que tenen un trimestre de durada. Utilitzarem aquests grups per preparar i dinamitzar l'activitat.

El punt de partida de l'activitat és un repte que plantejem a tota la classe: "Hem d'aconseguir que un dia a la setmana a l'hora del pati no hi hagi cap pilota i els nens i nenes s'ho passin bé igualment".

D'aquesta manera se'ls planteja el repte següent i se'ls estableixen unes normes i responsabilitats:

- Cada grup haurà de fer una proposta de sis jocs que no requereixin pilotes per a l'hora del pati dels divendres.
- Als jocs, hi han de poder jugar més de deu nens i nenes.
- Als jocs, hi han de poder jugar nens i nenes de 1r fins a 5è.
- Cada membre del grup haurà d'aportar com a mínim un joc.
- Cada membre del grup s'encarregarà d'explicar com a mínim un joc.

A partir d'aquest moment comença la recerca i proposta d'activitats. Cada grup disposa de dues setmanes per realitzar-la. La recerca, la farem preguntant a les famílies, consultant llibres a la biblioteca i també fem una sessió a l'aula d'informàtica de l'escola. Tot i així, la proposta també pot venir d'activitats que ells ja coneixen, que han conegut a l'àrea d'Educació Física, en alguna activitat extraescolar...

Una vegada finalitzades aquestes dues setmanes, dediquem una sessió a la reunió dels grups. Cada persona del grup presen-

Foto 1: Grup cooperatiu reunit elaborant la proposta

ta allò que ha trobat i entre tots fan una proposta de sis activitats (és important recordar que a la proposta final tots els membres del grup hi hauran d'haver aportat una activitat).

Posteriorment, cada grup presenta les activitats a la resta de la classe i les provem a les sessions d'Educació Física. Això ens servirà per veure si funcionen, decidir la seva ubicació al pati, preparar el material necessari i, sobretot, serà un moment ideal per poder treballar l'expressió oral en una situació real.

Una vegada finalitzat aquest procés, ja tenim seleccionats 24 jocs que repartirem al llarg del curs.

Com ens organitzem?

Cada divendres cada grup cooperatiu d'Educació Física dinamitza una o dues activitats en funció de la seva complexitat. L'espai de què disposem ens permet realitzar amb comoditat sis activitats cada dia i a més a més destinar una zona de joc lliure. Hem considerat que era important tenir una zona reservada per a aquells nens i nenes

que no volen realitzar cap activitat dinamitzada, però amb la condició o única norma que en aquesta zona tampoc hi hagi pilotes. Cada sis setmanes fem un canvi d'activitats i així permetem que tothom pugui passar per tots els jocs al llarg d'aquest mes i mig.

També hem establert unes normes per tal que el funcionament sigui satisfactori. Cada grup ha fet una proposta de normes de funcionament i després de posar-les en comú hem establert les següents:

- Hi haurà sis activitats dinamitzades cada setmana.
- Cada dia es pot escollir una activitat o anar a la zona de joc lliure.
- Es pot repetir activitat.
- Una vegada iniciada l'activitat no es pot deixar-la per anar a fer-ne una altra fins que finalitzi.
- Alguna activitat pot tenir limitació de participants.
- Hi haurà una zona de joc lliure (en aquesta zona tampoc no hi haurà pilotes).

Cada divendres, després de l'hora del pati, tenim sessió d'Educació Física. Aprofitem els primers minuts per fer una breu valoració de com han anat les diferents activitats, si hi ha hagut cap problema..., per tal d'anar millorant la proposta.

Per altra banda, tenim un bloc d'Educació Física de l'escola on hi ha un apartat dedicat al pati sense pilotes (<http://juncadellaef.wordpress.com>). En aquest espai es van publicant les activitats que es van realitzant, i al final del curs tindrem un

recull de totes les propostes. Cada membre del grup haurà redactat, com a mínim, una activitat i l'haurà penjat al bloc. Aquesta part del projecte, la realitzem amb l'ajuda de la tutora del grup.

Activitats

Per posar alguns exemples més concrets, a continuació explicarem sis activitats escollides entre les que hem realitzat fins ara.

■ **Mush-Mush:** És una adaptació d'un joc que prové del Canadà. Hi trobem un grup d'uns dotze jugadors situats en cercle, molt junts, amb les mans al darrere, passant-se un saquet de sorra. Dins el cercle hi ha un company/a que ha d'intentar endevinar qui té el saquet. Quan el company/a endevina qui té el saquet hi haurà canvi de papers. Si el company/a de dins del cercle es distreu, se li pot donar un cop amb el saquet.

Foto 2: Jugant a Mush-mush

■ **El Ladrillo:** Aquest joc prové de Veneçuela. Cada jugador tindrà una xapa i des de la línia de tir s'ha de llançar la xapa i procurar situar-la al més a prop possible del rajol situat a uns 6 metres de distància. Qui aconsegueixi quedar més a prop aconseguirà 4 punts, 3 per al segon, 2 per al tercer i 1 per al quart. Realitzarem cinc rondes.

Foto 3: Jugant a El Ladrillo

■ **Bitlles catalanes:** Hem organitzat una adaptació del joc tradicional de les bitlles catalanes. Com que no disposem ni de bitlles ni de bitllots, utilitzem rodets de fil que ens va donar una fàbrica tèxtil propera al centre. En el joc de les bitlles catalanes hi haurà sis bitlles col·locades en dues files de tres bitlles. L'objectiu serà el de fer bitlla (aconseguir que només en quedi una de dreta), mitjançant tres llançaments des d'uns 6 metres de distància amb un bitllot.

■ **Saltem a corda:** Hem organitzat aquesta activitat amb diferents nivells de dificultat, en funció del grau de competència de cadascú. Hi haurà un parell de

cordes que aniran dirigides a aquells nens i nenes que vulguin aprendre a entrar i saltar, i d'altres on es realitzaran diferents jocs amb la corda com per exemple: el rellotge, la xarranca...

Foto 4: Saltant a corda

■ **Skully:** Aquest joc prové dels Estats Units. Disposarem un gran tauler a terra on hi haurà nou caselles numerades. Cada jugador tindrà una xapa. L'objectiu del joc és completar el recorregut, passant per totes les caselles (de l'1 al 9) i després desfer el camí. Cada jugador situa la xapa a la línia de sortida, per torns, colpejarà la xapa intentant fer-la aturar a la casella número 1. Si ho aconsegueix, el jugador continuarà colpejant la xapa cap a la casella 2; si no ho aconsegueix deixarà la xapa allà on ha quedat. Si un jugador toca amb la seva xapa la d'un company, podrà avançar fins a la casella següent. Quan un jugador aconsegueix completar tot el recorregut (d'anada i de tornada), la seva xapa es convertirà en xapa verí. Aquesta no haurà de completar cap recorregut i eliminarà totes les xapes que vagi tocant.

Foto 5: Tauler de Skully

■ **Pica-paret:** Aquest és un joc tradicional de Catalunya. Hi ha un jugador que para i es posa de cara a la paret. La resta de jugadors es posen darrere una línia marcada a terra, a una certa distància. Mentre qui para diu: *Un, dos, tres pica-paret, un, dos, tres ja!*, la resta de jugadors avançaran per poder tocar la paret. Quan aquest diu *Ja!*, es gira ràpidament i si veu algun jugador que s'està movent o està avançant, el farà tornar al lloc d'inici. Quan un jugador aconsegueix tocar la paret, tots els jugadors fugen cap a la línia de sortida per no ser tocats per la persona que parava. Qui sigui tocat serà el que parará a la partida següent.

Valoració del projecte

La valoració que fem del projecte és molt positiva i enriquidora, tant per als dinamitzadors com per als altres nens i nenes que en gaudeixen. Ha augmentat la interacció entre alumnes de diferents cicles, fins i tot hi ha mestres que surten al pati a compartir una estona de joc i es percep un ambient molt bo. Mitjançant aquesta activitat els alumnes de 6è han millorat el seu grau d'autonomia, perquè són capaços d'organitzar i dinamitzar les activitats sense la presència d'un adult, que era un dels objectius que ens havíem marcat.

L'èxit de la posada en pràctica d'aquest projecte ens anima a continuar treballant en aquesta línia, oferint noves activitats i promovent l'adquisició d'hàbits i actituds saludables.

Bibliografia

- BANTULÀ, J.; MORA, J. M. *Juegos multiculturales: 225 juegos tradicionales para un mundo global*. Barcelona: Paidotribo, 2002.
- LAVEGA, P.; COSTES, A.; PUBILL, B. *Jocs i esports tradicionals a Catalunya*. Barcelona: Consell Català de l'Esport, 2010.
- LÓPEZ PASTOR, V. M.; MONJAS AGUADO, R.; PÉREZ BRUNICARDI, D. *Buscando alternativas a la forma de entender y practicar la Educación Física escolar*. Barcelona: INDE, 2003.
- MARTÍN, F. *Reciclajuego: Cómo dar juego al material de desecho*. Barcelona: Paidotribo, 2007.
- OMEÑACA, R.; RUIZ, J. V. *Juegos cooperativos y Educación Física*. Barcelona: Paidotribo, 1999.
- OMEÑACA, R.; PUYUELO, E.; RUIZ, J. V. *Explorar, jugar, cooperar*. Barcelona: Paidotribo, 2001.
- VELÁZQUEZ, C. (coordinador). *Aprendizaje cooperativo en Educación Física*. Barcelona: INDE, 2003.
- VELÁZQUEZ, C. *365 juegos de todo el mundo*. Madrid: Océano Ambar, 2006.

Aquesta experiència pretén portar a l'Educació Secundària pràctiques que són més habituals al món de l'Educació Infantil i a Primària. Concretament, es vol treballar la tècnica de l'autoaprenentatge per arribar a tenir consciència de la manipulació de la realitat, mitjançant una sèrie d'activitats sobre les diferents projeccions de planisferis, és a dir provocar la curiositat i necessitat de descobrir coneixements en els adolescents.

Experiència per fomentar l'autoaprenentatge i la motivació de l'alumnat: *El món no és com el pinten*

Montserrat Pagès i Moratona

Professora de Dibuix a l'Institut Rovira-Forns de Santa Perpètua de Mogoda (Barcelona). Llicenciada en Belles Arts i especialista en Disseny Gràfic.

<mpages9@xtec.cat>

El context de l'experiència

L'Institut Rovira-Forns es troba al municipi de Santa Perpètua de Mogoda, en un barri de cases unifamiliars però amb alumnat procedent de tot el municipi i de diferents estrats socioeconòmics i culturals: n'hi ha de nouvingut procedent de diversos països amb predomini dels de l'àrea del Magrib i l'Amèrica Llatina. L'institut és de construcció recent (tres cursos). Actualment, el Rovira-Forns és un centre de tres línies de cada nivell de l'ESO, més dos grups de primer de Batxillerat i un de segon. Aquesta experiència s'ha dut a terme amb alumnat de tercer d'ESO.

Il·lustració 1: Façana de l'Institut Rovira-Forns de Santa Perpètua de Mogoda

Motivació de l'experiència

La idea sorgeix a partir de l'intercanvi d'opinions i d'experiències amb companys i amics especialistes en Educació Infantil i Educació Primària, i d'alguna col·laboració en esdeveniments puntuals com Carnestoltes, espectacles de finals de curs, etc., en un centre de Primària.

Ens va cridar l'atenció i ens va arribar a meravellar la gran curiositat que senten els infants davant de qualsevol cosa, les ganas d'experimentar i com a partir d'una descoberta arriben a adquirir uns coneixements. Això és el que volem aconseguir.

Actualment, una gran part del nostre alumnat té manca de motivació i nosaltres pretenem impartir uns currículums que no sempre sabem fer atractius als nostres joves; és per això que se'ns fa necessari trobar la manera de motivar-los i obrir la nostra mirada cap a tot el món de l'educació per extreure'n idees.

Hem intentat fer servir les tècniques de l'autoaprenentatge i de l'autodescoberta

observades en l'Educació Infantil per desenvolupar aquesta activitat.

Objectius i competències bàsiques

Un dels objectius de la programació de la matèria d'Educació Visual i Plàstica és descobrir i interpretar objectivament i subjectivament l'estructura de les formes tant naturals com artificials.

En aquesta activitat, s'hi treballen les competències bàsiques següents:

- Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.
- Tractament de la informació i competència digital.
- Competència social i ciutadana.
- Competència per aprendre a aprendre.

El que es pretén és que l'alumnat es trobi de manera casual amb un planisferi de la projecció de Peters i un altre més estandaritzat amb la finalitat de despertar la seva curiositat i augmentar la seva motivació.

Desenvolupament de l'activitat

Primera sessió

L'objectiu d'aquesta primera sessió és treballar els enquadraments i els diferents punts de vista per aconseguir despertar l'interès i la curiositat de l'alumnat envers la projecció de Peters.

El primer pas va ser col·locar estratègicament els mapes i fer una activitat que provoqués que els alumnes s'hi fixessin.

Il·lustració 2: Planisferi de Peters¹

Aquest dia, a l'hora de dibuix, amb els alumnes de tercer d'ESO vàrem anar a fer un recorregut pel centre a fi d'intentar fer exercicis sobre l'enquadrament i la representació d'imatges des de diferents punts de vista.

Els alumnes anaven amb les seves càmeres digitals o mòbils i feien fotos d'allò que més els cridava l'atenció, i intentaven fer una presentació original i diferent, segons l'enquadrament, l'angle, etc.

Després vàrem tornar a l'aula de dibuix i vam projectar les fotografies per anar comentant entre tots allò que ens suggerien o transmetien i en donàvem la nostra opinió. Per assegurar l'èxit de l'experimentació,

1. Peters va idear un sistema de projecció cartogràfica que sembla que s'ajusta més a la realitat (com es pot veure, l'Àfrica es veu més gran del que estem habituats a veure), però com tots els sistemes de projecció té deformacions, ja que és impossible representar en una superfície plana allò que és com una esfera.

nosaltres vam incloure la fotografia dels dos planisferis (Peters i Mercator).²

La majoria dels alumnes no hi va fer cap comentari, ja que no hi havia manipulació de la perspectiva ni de l'enquadrament. Però llavors un alumne, en Dani, va dir: «Per què els dos mapes són diferents?».

La Patrícia no entenia res, però la resta de companys varen començar a dir que allò era cert, perquè a Socials, en els mapes que estaven treballant aleshores, l'Àfrica es veia més petita. Els uns deien que sí i els altres que no. Alguns deien que aquests planisferis ja els havien vist a Socials quan feien primer curs. Va sonar el timbre i vam acordar que continuariem parlant del tema.

Segona sessió

Els objectius desenvolupats en aquesta sessió són la composició, la creativitat i el tractament d'imatges, però es va anar més enllà i, sense ser-ne conscients, vam treballar els conceptes de la manipulació d'imatges, els drets humans, les diferències entre pobles... amb l'ajuda d'un ventall de recursos (internet, programes de disseny, fotografia...).

En aquesta sessió, quan els alumnes van entrar, es van trobar l'aula decorada amb diferents tipus de mapes i globus esfèrics. Llavors preguntaven: «Què farem avui?»

2. La projecció de Mercator és una de les més habituals en els planisferis, però com totes les projeccions presenta deformacions (es tracta de presentar en una superfície cilíndrica una superfície esfèrica).

Per què l'has decorat així?». I jo els vaig respondre amb el títol de l'activitat que els havia preparat: ***El món no és com el pinten***. I els vaig explicar l'activitat d'aquell dia.

Il·lustració 3: Imatge de l'aula de Dibuix decorada amb diferents representacions de planisferis

Vaig repartir fotocòpies del mapa de Peters, colors, cola d'enganxar i tisores i els vaig proposar que el treballessin, l'enganxessin i el pintessin com ells volguessin, que s'oblidessin del que representaven aquelles formes i tractessin la fotocòpia com una imatge i en fessin una nova composició.

L'alumnat treballava en grup i jo els anava observant i ajudant en aspectes purament tècnics, com: «*Puc barrejar colors i retoladors?»*».

A poc a poc van entrar en una discussió o intercanvi d'opinions sobre la representació del món que consideraven que era més correcta i van arribar a la conclusió

Il·lustració 4: Alumnes manipulant mapes

que totes responien als interessos de cada lloc, ja que la visió que es dona a un estudiant xinès no és la mateixa que es dona a un estudiant europeu. Sense adonar-se'n, els nostres alumnes estaven comentant i valorant com es pot manipular una imatge en funció dels interessos.

Com que la classe estava a punt d'acabar, vaig demanar que acabessin les seves composicions del mapamundi a casa i me les portessin el proper dia, però que abans d'anar-nos-en, volia que resumissin en una frase el que havien après en aquella classe. Van arribar a la conclusió que, igual que passa amb qualsevol imatge, que podem manipular segons el seu enquadrament, perspectiva o enfocament, la nostra visió del món també depèn del lloc des d'on es miri.

Tercera sessió

Aquesta sessió té com a objectiu dissenyar eslògans que representin i concretin les idees treballades en les sessions an-

68 Autoaprenentatge

teriors i per aquest motiu es van donar cartolines i diferents materials als alumnes perquè poguessin dur a terme les seves creacions.

Els alumnes van portar els mapes i van anar apareixent diferents comentaris.

En Dani ens va dir: *«El meu pare ajuda el comerç sostenible i diu que tots els alumnes haurien de participar en activitats com aquestes».*

La Maria va dir: *«Doncs ho penjarem per l'Institut. Ho podem fer?».*

Jo els vaig dir que sí, però que primer haurien de redactar uns eslògans i fer uns pòsters que acompanyessin les imatges perquè la resta de membres de la comunitat educativa hi poguessin participar. La sessió va continuar amb la realització d'aquests murals.

Il·lustració 5: Imatge de l'aula de Dibuix amb l'alumnat treballant amb diferents mapes

Quarta sessió

Els objectius d'aquesta sessió són, d'una banda, valorar amb l'alumnat el desenvolupament de l'activitat i fer-ne partícip la resta de la comunitat educativa.

Durant la classe vam dedicar uns minuts perquè l'alumnat expliqués per grups les seves conclusions i després la resta de la sessió es va dedicar a penjar els pòsters als llocs adequats de l'Institut.

Il·lustració 6: Alumnes observant els pòsters penjats a l'Institut.

Il·lustració 7: Pòster realitzat pels alumnes.

Valoració global

En primer lloc s'ha de dir que l'activitat ha resultat molt gratificant, ja que els alumnes realment han gaudit molt durant la seva realització.

Ha estat una experiència molt enriquidora en els terrenys personal i professional. El fet de reflexionar sobre com els propis alumnes demanaven informació, és a dir veure com sorgia una activitat de la demanda dels alumnes mateix, de la seva curiositat, i que es podia adaptar perfectament a la programació, ha estat força engrescador.

Un dels principals objectius del professorat és motivar l'alumnat i fer-lo encuriosir per les coses i no fer una classe magistral, sinó que siguin els alumnes mateixos els protagonistes del seu aprenentatge.

L'alumnat s'ha implicat més en aquesta activitat atès que el professorat només fa de dinamitzador, amb uns objectius clars d'aquesta activitat, però les conclusions les han tret totes ells mateixos.

D'altra banda, penjar l'activitat fora de les aules ha permès que tota la comunitat educativa hi hagi participat i que hagin sorgit idees que serviran per completar-la i millorar-la. Per això ens hem proposat aplicar aquest sistema en el futur, sempre estant alerta i en constant observació.

Bibliografia

- HUERTAS, J. A. (1996). "Motivación en el aula" i "Principios para la intervención motivacional en el aula", a *Motivación: Querer aprender*. Buenos Aires: Aique. [P. 291-379.]
- ALONSO TAPIA, J. (1997). *Motivar para el aprendizaje*. Barcelona: Edebé. [Cap. 1 i 2.]
- DAHLBERG, G.; MOSS, P.; PENCE, A. (1999). *Més enllà de la qualitat*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat. [P. 261-286.]

Competència informacional: del currículum a l'aula

**Anna Blasco Olivares
Glòria Durban Roca**

**PVP: 20 euros
204 pàgines**

En aquest llibre es presenta una proposta per a l'articulació de la competència informacional als centres educatius, conceptualitzada de forma transversal i interdisciplinària i utilitzant un model específic per a la seva sistematització. S'estructura en dos blocs, un primer on es vincula aquesta competència al currículum i a l'organització educativa, i un segon bloc que fa referència a la pràctica educativa i a la programació. Les concrecions que recull prenen en consideració els recursos i els entorns d'aprenentatge, com ara la biblioteca escolar i les eines TIC, així com orientacions metodològiques específiques i exemples concrets d'aplicació.

Els marges de la moral: una mirada ètica a l'educació

Jaume Cela

Francesc Torralba afirma en el pròleg que ha escrit per a aquest llibre que la funció d'aquesta mena de text és “preparar la recepció d’una paraula, d’aquella que, per la densitat i la fondària que té, paga la pena d’escoltar”.

La funció d’una ressenya és presentar el llibre, sobretot deixar constància de la recepció i de la reacció del lector davant de les paraules escrites per l’autor del text llegit.

En aquest cas parlem del llibre titulat *Els marges de la moral: Una mirada ètica a l’educació*, publicat per Graó a la col·lecció *Micro-Macro Referències*. Els autors –Montserrat Alguacil, Jordi Caselles, Montserrat Fons, Jordi Llovet, Juli Palou, Concepció Poch, Anna Segura i Anna Vicente– han estat coordinats per Joan-Carles Mèlich i Agnès Boixader.

Quan vaig llegir els noms d’aquest estol de persones, prou conegudes en el món educatiu, vaig tenir el convenciment que

iniciaria la lectura d’un llibre que rellegiria diverses vegades a la meua vida i que, a cada lectura, descobriria nous elements que em farien tornar a situar el terreny on s’assenta l’art que practico des de fa més de quaranta anys, que no és altre que mirar que les criatures que em pateixen aprenguin alguna cosa de profit.

Després vaig llegir l’índex. El llibre comença amb el pròleg citat anteriorment. A continuació, una breu presentació on Agnès Boixader desgrana les intencions del volum i ens convida a repensar la nostra feina a partir de paraules com aquestes: responsabilitat, acollida, hospitalitat, reconeixement, inclusió, companyia o acompanyament i compassió.

Un cop aclarides les intencions dels autors i els coordinadors trobem els articles següents: “La transmissió del saber”, “La zona d’ombres de la moral”, “Responsabilitat i llibertat”, “L’acollida i la compassió: acompanyar l’altre”, “La memòria de l’altre: record i oblit”, “La mirada de l’altre:

circumstància i interpretació”. Al final podem ampliar el contingut dels temes amb una bibliografia comentada.

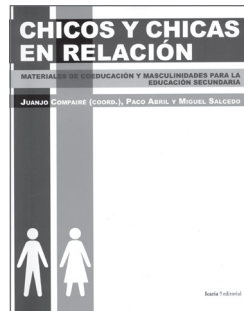
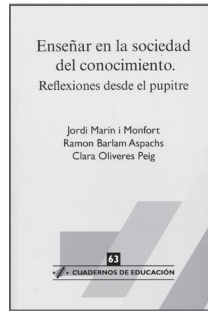
Si situem els enfocaments més importants del debat educatiu en un dels plats d’una balança, el d’aquest llibre compensaria el pes del plat que recull el debat tècnic, aquell debat que sovint acaba en una graella. Aquest instrument acostuma a tenir un problema molt important: ens situa a la vorera de l’anàlisi i el més important sempre queda una mica més enllà.

Aquesta obra forma part d’aquest més enllà que ens cal buscar contínuament i amb esperança. La nostra feina s’inscriu en un marc farcit i delimitat alhora per les necessitats dels altres, en aquest cas i sobretot de les criatures i joves que ens interroguen i que esperen alguna resposta per part nostra.

Ens torna a posar damunt la falda aquella vella intuïció que apunta en la direcció d’assegurar que en la relació educativa el que compta és el testimoniatge, el valor del gest, de la carícia, de la companyia, de l’escolta o del silenci. Les paraules es

poden quedar a la superfície de la vida. En canvi, el valor del testimoni, quan es mostra, és el que pot donar sentit a les nostres vides i acompanyar-les cap a aquest més enllà que sempre se’ns escapa. De fet, el gruix més important del que es coneix com a “currículum ocult” està integrat pel conjunt de testimonis que hem anat rebent al llarg de la vida. L’experiència humana no es dóna, senzillament es mostra i es comparteix. Aquest fet uneix mestre i deixeble –si voleu asimètricament– i fa que un i altre es confonguin.

Aplaudeixo que el llibre faci servir, per ajudar la reflexió que pretén provocar, cites literàries i cinematogràfiques, al costat de les que provenen del món de l’assaig. Ja és hora que entenguem que la ficció és el relat d’una experiència humana que pot tenir més intensitat que l’experiència real. És una font de coneixement i, per tant, un poema de Jordi Pàmias, un text de Grossman o una seqüència del llibre i de la pel·lícula *La decisión de Sophie* poden desvetllar en nosaltres noves raons –i emocions– que algú pot pensar que només l’assaig aconsegueix desvetllar.

Novetats bibliogràfiques

Biblioteca Rosa Sensat

Aprender a enseñar en la práctica: procesos de innovación y prácticas de formación en la educación secundaria. Ángel I. Pérez (coord.). Barcelona: Graó, 2011 (Formación del Profesorado. Educación Secundaria; 1, vol. IV).

La calidad de formación profesional en Europa, hoy. Joaquín Gairín, Miquel Àngel Esomba, Daniel Muntané (coords.). Madrid: Wolters Kluwer, 2009.

CANALS, Maria Antònia. *Matemàtiques: quadern 1.* Barcelona: Rosa Sensat, 2011.

CAÑAS TORREGROSA, José. *Y entonces, se abrió el telón.* Granada: Octaedro Andalucía, 2010 (Recursos; 125).

Extracte de l'índex:

Hacer teatro hoy; El teatro de los niños: la expresión dramática como juego; teatro y escuela: cuando el aula es un mar; Etapas de la formación dramática en la enseñanza obligatoria y no obligatoria; El taller de expresión dramática y el taller de teatro; Teatro juvenil: el montaje teatral como forma de comunicación; Recursos dramáticos.

Chicos y chicas en relación: materiales de coeducación y masculinidades para educación secundaria. Juanjo Compairé (coord.). Barcelona: Icaria, 2011.

Extracte de l'índex:

Las masculinidades en las aulas: un tema de futuro; Introducción a conceptos básicos: sexo, género, rol; Orígenes del concepto "género"; Patriarcado, estratificación de género y sexismo; ¿Qué entendemos por coeducación?; Coeducación y masculinidades; Cómo incluir la coeducación en los centros; Materiales: el género nos influye, la transformación es posible.

FINOCCHIO, Ana María. *Conquistar la escritura: saberes y prácticas escolares.* Buenos Aires: Paidós, 2009 (Voces de la Educación / Rosa Rottemberg).

Extracte de l'índex:

Los maestros toman la palabra: la escritura como herencia cultural, la escritura didáctica; La escritura en la escuela: los sentidos del escribir dentro y fuera de la escuela; La escritura escolarizada; Pedagogías de la escritura; Estrategias para enseñar a escribir.

FUNDACIÓ CATALANA DE L'ESPLAI. *Mirall: proposta educativa per a la igualtat d'oportunitats.* Susagna Escardíbul (coord.). Barcelona: Fundació Catalana de l'Esplai, 2010. 1 llibre + 1 CD.

GARAIGORDOBIL, Maite; OÑEDERRA, José Antonio. *La violencia entre iguales: revisión y estrategias de intervención.* Madrid: Pirámide, 2010 (Ojos Solares; Tratamiento).

Extracte de l'índex:

Revisión teórica del bullying: concepto, teorías y prevalencia del fenómeno; Teorías explicativas de la agresividad y la conducta violenta; Contextos y factores implicados en la violencia entre iguales; Investigaciones sobre la prevalencia de la violencia entre iguales.

HESSEL, Stéphane. *Indigneu-vos!: Un al·legat contra la indiferència i a favor de la insurrecció pacífica.* Barcelona: Destino, 2011.

Lecciones contra el olvido: Memoria de la educación y educación de la memoria. Carlos Lomas (coord.). Barcelona: Octaedro; Madrid: Ministerio de Educación, 2011.

Extracte de l'índex:

Ayer y hoy de la educación en España: memorias y desmemorias; La escuela en la memoria; Memoria de la educación de las mujeres; Literatura, memoria y educación; La educación de la memoria y el aprendizaje de la democracia; Educando la memoria de las jóvenes generaciones: el olvido escolar de la II República y de la barbarie franquista.

MACEDA, Pío. *Nada ha terminado: crónica de cuatro décadas de escuela.* Barcelona: Laertes, 2011.

MARÍN I MONFORT, Jordi; BARLAM ASPACHS, Ramon; OLIVERES PEIG, Clara. *Enseñar en la sociedad del conocimiento: reflexiones desde el pupitre.* Barcelona: Horsori, 2011 (Cuadernos de Educación; 63).

Extracte de l'índex:

De los hemisferios a las inteligencias múltiples y otras consideraciones; Esas redes sociales que nos llevan de cabeza; Libros de texto digitales y ordenadores portátiles en las aulas: ¿la solución?; Ejercer de profesor en plena sociedad del conocimiento; Mas allá del aula. Bolonia, la cuarta dimensión; 21 pequeñas acciones que podemos emprender para cambiar la escuela.

MORENO HERRERO, Isidro. *Aplicaciones de la web en la enseñanza.* Madrid: La Catarata, 2011 (Biblioteca de Innovación Didáctica; 353).

PAVÓN SCARSOGLIO, Aldo. *La supervisión educativa para la sociedad del conocimiento: Actualización y formación.* Madrid: La Muralla, 2010 (Aula Abierta).

Reacciona: 10 razones por las que debes actuar frente a la crisis económica, política y social. José Luis Sampedro... [et al.]. Madrid: Aguilar, 2011.

SETMANA DE L'ENSENYAMENT (13a: Terrassa: 2009). *Senyor Darwin, quina gran idea!* Terrassa: Associació de Mestres Alexandre Galí, 2010.

SPRÜNKER, Janine; MUNILLA, Glòria. *Educació, museus i TIC: materials i activitats a Internet.* Barcelona: UOC, 2009 (Dossiers did@c-TIC's; 6).

Extracte de l'índex:

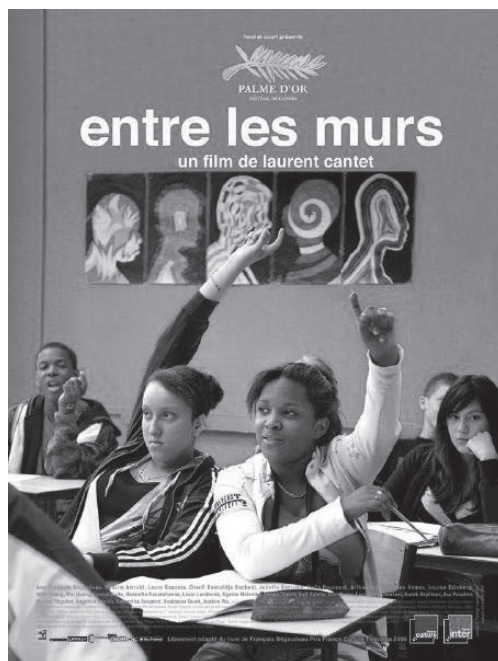
Diluint barreres: la intersecció de les TIC, l'educació i el patrimoni; Nous recursos educatius i continguts digitals; El professorat com a creador de recursos educatius a Internet; Els professionals dels museus, el professorat i l'alumnat. La web 2.0 i la comunitat de pràctica.

THWAITES, Alan. *Conocimiento del entorno: 100 ideas para descubrir, comprender, experimentar, interaccionar y comunicarse con el mundo.* Madrid: Narcea, 2009 (Primeros Años).

...i ara cada mes una pel·lícula sobre educació, els mestres, l'escola...

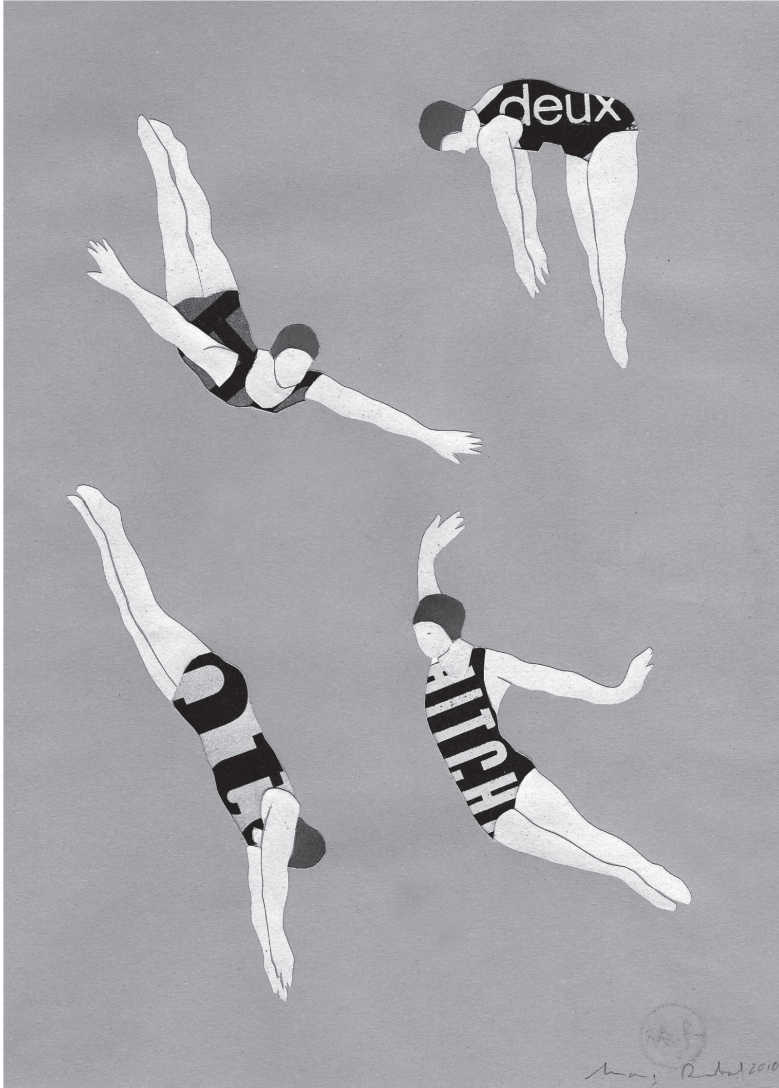
La classe

El títol original d'aquesta pel·lícula francesa dirigida per Laurent Cantet és *Entre les murs*, un títol molt més metafòric que el títol amb què es coneix al nostre país, *La clase*, molt més descriptiu i més neutre. Ens mostra la vida d'una escola situada en un barri perifèric, amb conflictes de tota mena. Una escola de

Secundària, plena d'adolescents bastant diferents, amb aquella mena de diferències que et fan pensar en futures marginalitats. Seguim les peripècies d'un grup de mestres que pretenen interessar aquests nois i noies pel coneixement. Sobretot, veiem l'esforç d'un aquests mestres, en François, professor de llengua i literatura, que pateix les dificultats de mostrar un món que es manté molt allunyat dels interessos dels seus i de les seves alumnes. Ara bé, ell és tossut i creu que té algun paper en la vida d'aquella colla de nois i de noies que tenen diverses mirades sobre la feina que ha de fer una institució escolar.

Jaume Cela

46a escola d'estiu

tema general
aprendre a ensenyar a aprendre
del 4 al 15 de juliol de 2011

Campus Mundet. Pg. de la Vall d'Hebron, 171. Barcelona

Tema General:

Aprendre a ensenyar a aprendre

El nostre vell ofici, el d'ensenyar a aprendre, demana inventar permanentment el diàleg i l'activitat que permetran a tots els infants i joves apropiar-se dels sabers i les destreses. Els aprenentatges en l'educació d'avui han de partir de metodologies que respectin la dignitat i la llibertat dels infants. A mesura que l'infant creix i adquireix més autonomia també ha de poder participar en l'elecció de les metodologies que li permetran adquirir el seu coneixement.

Volem pensar i debatre junts sobre com fer que tots els infants i joves puguin aprendre. Al Tema General ens plantegem repensar el repte d'aprendre a ensenyar a aprendre.

Horari: de 10 a 13 h

Divendres 8 de juliol

Tema: La formació de mestres i professors

Pilar Benejam, mestra de mestres.

Documental i debat amb **Artur Noguero**, professor emèrit UAB

Dilluns 11 de juliol

Ángel Gabilondo, ministro de Educación

Tema: Ales i arrels. Reflexions sobre l'educació i el seu futur

Ferran Ruiz, expert en tecnologies digitals aplicades a l'educació

Documental i debat amb **Xavier Besalú**, professor UdG

Dimarts 12 de juliol

Tema: L'escola de l'aprenentatge

Antonia Ferrari, mestra i formadora de Reggio Emilia

Documental i debat amb **Dolors Bosch**, professora de secundària

Dimecres 13 de juliol

Tema: L'art d'ensenyar

Anton Aubanel, enginyer de la didàctica de les matemàtiques

Documental i debat amb **Tana Serra**, mestra de primària

Dijous 14 de juliol

Grups de treball

Posada en comú amb **Miquel Àngel Essomba**, director de Perspectiva Escolar

Divendres 15 de juliol

Tema: Aprendre a ensenyar a aprendre

Philippe Meirieu, pedagog.

Lectura conclusions

David Altimir, secretari de l'Associació de Mestres Rosa Sensat

Cloenda: **Irene Rigau**, consellera d'Ensenyament